Масса а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА, И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ● ШИНАРА, 13 февраль, 1979 шу. ● № 19 (5995). ● Мах 2 кепиг.

ДЕРРИГА А САГА ВАХАРА ХЬАЛ ТОАДАРА

ХІара шера шай бернах соедоахам, ... чІоагІбеш хьайбегІа ... Дахьє. Парте ІалаамаТе йоккхайча ... цуй хьалкьалеча а ... а турпен арахьарчен политико дегаш ... а болаш, ... Дахьен ... гІерташ, боахама а социально-культурин а гІирсаш хьалдеча керда толамаш доахаш творчески ... советски ... царна ... Нохч-ГІалгІайчин ... хьегамхоша а. Из деррига а сага вахара хьал тоадаре дени да.

Парте XXV съезда, цул тІехьагІарча КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачаш а еш, вай республика промышленносте, юрта боахама, гІишлошьеча, транспорте, халкъа боахама кхыча доакъой болхлоша шерра социалистически ... а ... толамца кхоачашьеча 1978 шерен ... пятилетка ... шерен ерриге кертера ... заданеш. Кхы а чІоагІагІа ... айдаь, шоай ... болаш кердача шера декхараш кхоачашде ... ду уж.

Сага вахара, доллача хІамана ... Іалашвера йоакхо ... — иштта да вай мехка Коммунистически парте беча балха юкъе лоархІамегІардер. Къахьегамхой вахара материальни культурин боарам ... ... пятилетка кертера декхар ... белгалдаьккхад КПСС XXV съезде, хІьта из декхар толаме кхоачашдеш а да. ТІехьарча кхаь шера ахкха вай республике бахача ... ... доходаш (дукхагІча ...) 20 процент совгІа дегІадаьккхай. ...

[illegible]

КПСС Центральни Комитете, СССР Министрий Совете, ВЦСПС-е, ВЛКСМ ЦК

КПСС Центральни Комитет, СССР Министрий Совет, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК хьежай союзни автономни республикаша, крайша, областаша, городаша, автономни округаша, городской юртий районаша, промышленни, производственни, боахамаш юкъерча, агропромышленни, кхыча объединенеша, цар производственни доакъоша, предприятеша, стройкаша, колхозаша, ІаьмаТохкама, проектни, конструкторски, кхыча организацеша, учрежденеша, лакхехьарча дешара заведенеша производства эффективности балха дикаген айаре, 1978 шера план толаме кхоачашьяра тІехьа белаьча Еррегсоюзни социалистически яхье итогашка. Паийцача соцам тІа белгалду, Советски Союза къахьегамхоша КПСС XXV съезда решенеш вахаре чакхйоаккхаш мехк социально-экономически дегІабоалабеча керда доккхий толамаш даьхалга. Халкъа вахара материальни культурин боарам айбеннаб.

КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, Профессиональни Союзий Еррегсоюзни Центральни Совето, ВЛКСМ Центральни Комитето ... КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара ... ре тела ЦІе байракхаш еннай:

Нохч-ГІалгІай АССР-е гІонна

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байракх:

Грозненски районе.

СССР ВДНХ Еррегсоюзни сийлен Улга тІа а йоаккхаш, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байракхаш еннай укх лоакхьарча коллективашта:

«Союзпромгазстроймеханизаци» яхача тресте Грозненски специализированни управлене.

Ачхой-Мартановски районе «Новосельский» совхоза белхалой совхозе.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байракх еннай коллективанна:

Шелковской районе «Коммунизм» яхача колхоза.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕИ СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои тІаьйцаб «Дика говзал йола кадраш кийчъеlга дІахо тоадарах уж гІишлошьеча дІачІоагІъярах де дезарех» бола соцам. Соцам тІа белгалду, тІехьарча шерашка дикка болх баьб гІишлошьяра технически боарам айбара, цул материально-технически база чІоагІъяра, гІишлошьяра монтажни йоккхача организацей сеть хьаккхоллара, дика говзал йола болхлой — гІишлошьераш кийчбара. Цхьадола гІулакхаш чакхдаьхад болхлой къахьегам вІашагІехьа боаккхалгеи жилищни-бытовой хьалаши тоадеш.

Цунца цхьана КПСС XXV съездо капитальни гІишлошьяра даькъе оттадаь декхараш кхоачашдаро, дегІаухача капитальни вложеней объемаша, хьалъеш йола объекташ дукхача тайпарен технически чоалкнен хиларо дІадех дика говзал йола кадраш кийчъяр тоаделгаш гІишлошьеча уж дІачІоагІъелгаш.

ТІаьйцача соцам тІа КПСС ЦК-ои СССР Министрий Советои гІишлошьеча СССР министерстваштеи ведомстваштеи, союзни республикий Министрий Сове...

Министерстваша ведомстваши, гІишлой-монтажни организацей кулгалхой декхарийла ба профессионально-технически дешара заведенеш ... дошаьа хиларадо доагІа производственни бытовой хьалаш хьакхолла, цар говзал лакхъяра де доагІар де, къахьегама дикагІйола методаш карарзаьча дикагІча бригадашта юкъе уж ахийта безалга дага а кхоабаш, опытни хьехамча царна тІачІоагІбе. Къоаача болхлоех бригадаш вІашагІьехкаш царна кулгаьде говзал йоаккхагІа йолчеи опытни болчеи болхлоех бригадираш хьежабе.

КПСС ЦК-ои СССР Министрий Советои СССР гІишлошъю министерствах, СССР энергетикаи электрификацеи Министерство, СССР кІора промышленносте Министерство, СССР мелиорацеи хий боахамеи Министерство декхарийла яьй производстве гІишлошьечеи монтажни профессей дика говзал йола болхлой кийчбар Іалашде, дешара комбинаташ (технически школаш, дешара пункташ) хьалъелгеи шеръелгеи чакхдаккха, хилаила яргІоацача инвентараца, дешар хьехара хІанзарча оборудованецеи технически ...

[illegible]

ПАРТЕ ТІАХЬЕХАМА КЪАХЬЕГАМЦА ЖОП ЛУ

ДІадахача шера тІаьйца хинна социалистически декхараш толамца кхоачаш е даь 1979 шера керда социалистически декхараш тІаьйцар Грозненски локомотивни депо ... уж вІашагІьяхараш ... приспособлени, цу кердача доартІам болаш ... боаких, сих а бу ...

... ца цІендаь дІадаьккхех ... боих машинашка байтек. ХІаьта хоржамаш хулача дийнахьа коммунистийн парто боацарийн блока кандидаташта ...

Укх деношка во лелац депо гІулакхаш. Коллективо 27 январе рапорт делар мовхьаш дІа-юха кхаьаьра балхий бетта заданеш кхоачаш ...

... ра хьалхара бутт чакхбаьлхаб, хІаьта депоашка хІанзале а цхьайтта кердадар доалдеьд шоай балха юкъе. Тиркам тІаоаш я слесара Вахтин Павела тепловозий ... вІашагІъехкарен ... Хоржамаш хулача денна кердача творчески толамашца накъабаха дага ба уж. Дика гІулакх ... царна — хулгаща къахье... КПСС ЦК даь Кхайкарал. Депо машинаьлкъахоша йоах: «Тхоах хІираш ... ураьтгадеьд ... Кхайкарало».

... марта коммунистийн парто боацарийн йохаргІоацача блока кандидатшта тІехье шоаш кхаж тоссаргІдарах.

Г. ФЕДОРОВ.

[illegible]

Кхоане ца лерхІаш

Сунженски районе боахамашта юкъе тІехьаисарах я Орджоникидзе цІерагІа колхоз. Дерригаш а боахама доллахь 1000 бежан да, царна 240 етт а болаш. ДІадахача шера паччахьалкхона дулх дІадалара план хала кхоачашйир колхозо: 131 тонн дулх дІаделар. Цхьабакъда, шурий план кхоачашъе 20 тонн кйшар, ерриге а дІасилар 230 тонн яр.

Пятилетка йоласача дена а шурий хьокхамаш лоха долаш хьайоегІа из колхоз. Бахьанаш шортта да. Керттера ...

... етта цхьа лафет тІехьа йола трактор ферма коа.

— Тахан хьалхара лафет я из, — йоах тхона дукхьал нийсенцача ферма кердача заведующе Арчхоев Салмана.

Фу шура лургьа иштта кхоабача хьайбаша, мел дулх тІанхетаргда царех, е кхетаре а лий из вІалла?! Цул совгІа барда Грознера хьахухь...

Шедар кІалхьош да юкхера а хьахулар: селла го баьхача хІара Іаттагара дийнахьа йоаккха шура 2.8 кило...

... хилара тешал ден да доалласибат а: бІеха, кхош доахаш.

Моральни материальни стимулехи социалистически яхьахи боагтІача тайпара лайла ялац, уж укхаьа вІалле лела а яц ала мегаргдолаш да. Цудухьа доарнашта юкъе дІадахача шера хІара Іаттагара 1800 килограмм шура яьккха цаІ. Оалдоева Хамсат, мара яц. План а республике лохагІа я — 1400 килограмм.

Скотниикашта юкъе а цьаккха а вац доккхий толамаш ...

[illegible]

... доаьрийна лаьрхІа дІайица 540 гектар хьакхІаш.

Кхыдолча доакъарех хьадува хІама коардагІац зоотехника.

Іалашдаьча доакъарех тахнарча денга дисар силоси чакх мара дац. Из а базашка хьатІаьаздац. Хашиева ахачох, хІара дийнахьа 80 километр никъ бу трактористаша аргІера доакъар хьаххухьаш. Со хиннача дийнахьа сайрийна лхи саьхат доалаш ера чах ...

... хоттат ба ба... Из нитта ...

... кхоачашде коллектив тІахьехаш дола лозунгаш. Наха тІаийца социалистически декхараш тІадола хьокхамий улг доалл хьалтеха, цунца чакхбоал беррига кхетама болх. Тоальй аргдолаш яц ферма помещенеш а: наІараш хийра я, юкъ-юкъера кораш рамаш йоацаш низгаш тохангеи да. Хан-ханнахьа хувцац доахана кІалхара кІаахьарцар. Цудухьа хотта ба бакие чу. Из иштта ...

Лоацца аьлча, КПСС ЦК июльски ноябрьски (1978 ш.) Пленумий решенешта доагІача гІулакхаца жоп дала магац хьайбаш лелаадерий коллективана. Цхьабакъда, дІадахача шера Тульски областера доаладаьча Шаицки фу долча 240 тн. караашта лергІа Іунал дой, хьайбай продукци тІехьагІа дегІайоагІаргья. Из а кІезигдукха йоа релера.

М. ЦУРОЕВ.

КХАШКА— ДУКХАГІА УДОБРЕНИ

БІаьсти кхашка дергдолча балхашта гІатеІІа кийчо еш ба республика юрта боахама къахьегамхой.

Хьувкьам дукхагІа кІебе йиш хулийтача агротехнически мероприятешта юкъе доархІаме моттиг дІалоац лаьтта органически удобренешца хььандаро. Шера планагІа 948 эзар тонн дІаяхьа еза из кхашка.

ДІабахача январь бетта, тІера задани 25 процент кхоа...

... ташр а еш — 15 эзар тонн. Цунца цхьана Гудермесски, Ножай-Юртовски, Сунженски, Урус-Мартановски районий боахамашна 20 процент мара кхоачашъьяц органически удобренешца лаьтта хьаьндара план.

Шерра доаржадаь дІахьош да республике гуракьа дІайийнача культураштa минеральни удобренешца подкормка яра балхаш а.

[illegible]

... ски дешара заведенешта хилахза яргІоаца мастерий, инструкторий, преподаватели кадраш хьалаха а кхакъоастае а гІо делга.

Оттадаь да СССР профессионально-технически технически училищашка гІишлошьюн монтажни профессеш Іомаеча дешархоштa производственни практике болча хана цар даьккхача ахчах 50 процент дІатела.

Баьча соцамо хьалхагІа цІаккха а нах бахаьа йолча моттигашкара объекташ а геттара бІаьха бадача наькъацара объекташ а хьалъе бохийтача болхлошта хилийтa даргдоаца производственни чуІеча моттигий хьалаш хилийтар духьа. 1979—1980 шерашка заданеш от...

(ДІахоудар 2-ча оагІо тІа).

КАНДИДАТАЦА ВІАШАГІКХЕТАР

Коммунистически партена, Советски правительствона гонахьа кхы а чІоагІагІа кхотабенна накъабоагІа республика къахьегамхой 4 марта СССР Лакхехьарча Совете хургдолча хоржамашта. Коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тІехьа кхаж тасса кийчча цар кхы а доккхагІа дола толамаш доах халкъа боахама экономикеи культуреи дегІайоалаеча.

Самардийнахьа, Цхьоалагіча Май колхоза культура ЦІагІа вІашагІкхийтта хилии Грозненски Советски районашкара хоржамхой цІей дезде бьккача сании безаме, гІадбаха бар. ...

... кхара ...араца Алтунин Александр Терентьевичаца вІашагІкхетара.

Хьал а гІоттеш, массане чІоагІа тІоараш деттаж хьалоаш вІашагІкхетара сийлен президиуме КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель вовкъост Леонид Ильич Брежнев керте латта КПСС ЦК Политбюро харжа, ...

СССР керда Конституци тІаьйцачул а тІехьагІа этгара хьалха чакхдоахаш хиларца. Цудухьа районе болхлой, кхаш хьайбаш лелалераш шоай ма-хулла доккхагІа дола къахьегама совгІаташ кийчдаь накъабаха гІерт хоржамаш деча денна.

Трибуна тІа я кандидата довереннн йола, Грозненски районе «Атагинский» совхоза доярка Мусаева Ашу...

... декаш, Александр Невски, Цlеча Седкъа орденаш а дукха медалаш а лоаш белгалаьвхав. Йоа, А. Т. Алтунин укх округе гІолла нйсазагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета депутат ва. Цо шийна тІаддилла из декхар а тешаме кхоачашду, аьлар А. Мусаевас.

Ше къамаьл даь йоалаш ...

... ра, М. А. Сунцова — Горячеводски бурунтохара балхий управлене инженера, Н. К. Лавриченкос — Грозненски районе Ленина цІерагІча колхоза партийни комитета секретара, кхычар. Цар шоай коллективий цІерагІа хьалхайждир беррига хьаржархоча йоа А. Т. Алтунина кандидатура хьалхоаларгхьдаран цунна тІе...

тІа-тІа шерлуш хилар, цул гражданкий хьал-торо айлуш хилар. Цо дийцар иштта Советски Союза Коммунистически парте чурчен арахьарчен политиках, доаоол декъарча империалистически гІозарий гІулакхех, вай мехка оборонии ина чІоагІбара партеи Советски правительствааи еча йоалххоиах. Шай къамаьл чакхдоалаш воа, А. Т. Алтунина барцал аьлар хьаржархошта шийх иштта тешам боларах.

Цо лоаца баьнихар совхоза желаьеча Еррегсоюзни социалистически яхье котъылалача Грозненски районе къахьегамхошта, хІаьта дІахо бодача хана дар толамаш даре ше чІоагІа лоам хила а аьлар.

ВІашагІкхетаре дакъа лоаци вар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретарь Д. Г. Завгаев.

[illegible]

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕИ СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ

(ДӀахьодар. Доладу 1-ча агӀо тӀа).

тайп типови инвентарни зданеш помещенеш (дӀаса лела, контейнерни, бӀарчча дӀа-са кхухьа) заводашка хьаелга вӀашгӀехьданзнера, цар дукхал тоаяра.

Мукъа беннеб дӀа-са лела типови вагонаш-цӀеной а кхыйола инвентарни зданенин помещенеш яйе а хӀаьта иштта гӀишлой - монтажни организацей болхлошта хьана зданеш гӀирсаш хьаддара объекташ хьалъе уттадеча сменаш тӀа белгалдеш долча ахчан чотах цӀе уголзкаш хьалъе а.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советси СССР торговле Министерство, Центросоюз, СССР кхыйола министерствашн ведомствашн, союзни республикий Министрий Советаш декхарийла аьӀ гӀишлонашна, столовешен буфеташен дукхагӀча нека гӀулакх де, кийчбеш бола кхача дикагӀа хилийта безаш, раздаточни пункташ кхна езаш хилар тергал а деш, общественни кхача дикагӀа кийчбара а хӀаьта иштта дӀа-юкъ а кхуьйш промышленни товараш дохкийта вӀашгӀехьдаккхара а тӀадерзадаь гӀулакхаш 1979 шера вӀашгӀехьдоахилгeн чакхдаккхилгeн Ӏалашде.

ГӀишлонхошта деш дола медицински новкъостал тоадар дукха гӀишлош хьалъеча СССР министерстваштен ведомствашни, союзни республикий Министрий Советашта тӀадиллад СССР укхаьцӀено лораяра Министерствацa цхьана йоккхийча гӀишлой монтажни организацешна 1979—1985 шерашка медико-санитарни часташ хьалъелга а хӀаьта иштта цеховой лори участкайн фельдшерски пунктийн сеть дӀаяо дегӀайоалаелга а Ӏалашде.

СССР укхаьцӀено лораяра Министерствана тӀадиллад гӀишлош хьалъеча метте къахьегам лорабара правилаши нормаши кхоачашъяра лоаттабу пачхьалкхен санитарни тӀахьожам чӀагӀбелга.

СССР аьгача промышленноста Министерствана тӀадиллад гӀишлонхошта, цу дакъе йӀайхача климатен лохача температурайн хьалашна болх беш барашта я, хӀаьта иштта сварщикашта а лаьрхӀача къаьстта шоай тайпарча костюмий моделаш СССР гӀишлошъяра министерствай технически требованешна хьежжа кийчъелга а на баракъек йӀайхача климата хьалашна болх беча гӀишлонхошта лаьрхӀа къаьстта шоай тайпара кога гӀирси, шелала дикагӀа дукъалз оттадуш дола айраш теха кога гӀирс а электройоахал чулатта кога гӀирс а 1979 — 1981 шерашка промышленноста арахецаргболаш доли гӀулакх вӀашгӀехьдаккхилга а.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советси гӀишлошъю СССР министерствашн ведомствашни, союзни республикий Министрий Советаш, гӀишлошъечен монтажнин организацей кулгалхой декхарийла баьб укх лохера гӀулакхаш кхоачашделга Ӏалашдеш йола мероприятеш кийчъеш чакхъяхеш:

капитальни гӀишлошъяра производство вӀашгӀехьйоаккхилга тоадара задатеш кхоачашъяр;

къахьегамен производственни дисциплина чӀагӀъяр, балха ха йоалга дӀадаккхар, кулгашца бу болх кӀезигбар, гӀишлошъяра техниках пайда эцилга тоадара чотах гӀишлошъяра-монтажни балхашта еча механизаце боарам лакхбар;

гӀишлош хьалъеча къахьегамах мах телара керттера форма а лоархӀаш, аккордно мах тела, бригадни подряд, дикагӀа йолча стройкай, хьалха латтача коллективий производства новаторий опыт шерра дӀайоаржаяр;

гӀишлошъяра производство кийчъярахи вӀашгӀехьъяккхарахи, къахьегама овсарле лаккъяра задатеш кхоачашъярах, къахьегама нормирование ечарен цунах мах телачарен кхоачамбоацараш хӀадазара дакъера керттерча инженерий, прорабий, мастерий, кхыча инженерно-технически балхахой бехктоххам лакхбар;

бригадашта лакха овсарле йолаш болх бара эша хьалеш хьадар, гӀишлошъяра монтажни балхаш дара хилазза кребоацача материалашца, вӀаьмигача механизаце, инструмента, инвентара, приспособленей средствашца уж Ӏалашъяр.

СССР кинематографе Пачхьалкхен комитетан СССР телевиденен радиовещаненен пачхьалкхен комитетан тӀадиллад гӀишлошъяра, хьалхалаттача коллективий, производстве новаторий балхах, бригадни подряди къахьегам Ӏалаш ларда тӀа вӀашгӀехьбанкхаи юкъе доаладара опытах, белхлой гӀишлонхой кийчбара дола фильмаш арахецалга а радион телевиденен гӀолла еш йола передачаш а алсамъяр!

СССР издательствай, полиграфе, книжнай торговле гӀулакхашта йолча Пачхьалкхен комитета гӀишлонхоех дола литература арахецилга шердар. 1979 — 1980 шерашка гӀишлонхой нахарах, турпалча гӀулакхех, бехах дола брошюраш плакаташ массови тиража а йоллаш арахецилга Ӏалашдар.

КПСС Централни Комитетон СССР Министрий Советон белгалдоах, СССР министерствашен ведомствашен, союзни республикий Министрий Советашна, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешна, гӀишлошъечен монтажни организацей кулгалхошна хьалъеш латта гӀишлош дика говзал йолча кадрашца Ӏалашъяра, гӀишлошъеча цар дани болх бергбола гӀулакх вӀашгӀехьдаккхара эша хьалаш хьадара де мел дезар вергзиларехи шоай бергита кхыз XXV съездон КПСС ЦК цул тӀехьагӀарча Пленумашен хьалхашка оттадаь капитальни гӀишлош хьалъяра дакъера декхараш кхоачашдара тӀабохийтаргхиларахи шоаш тешаш хилар.

ХЬАЛХАРЧА ДЕНОШКА ДЕНЗ — БОАГГӀАЧА БОАРАМАГӀА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

ЧӀоагӀа дегаш гӀоздеха тӀаьӀцар Нохч - ГӀалгӀай АССР къахьегамхоша Советски Союза беррнгача харжархошка, граждашка КПСС ЦК дав Кхайкарал. Парте тӀаьхьехамаш чӀоагӀа къоабалдаь хьа а доацаш, 1979 шерен бӀарччаь пятилагӀча пятилетка планаш тӀаийца социалистически декхараш толамца кхоачаш тӀехкхоачаш дара къахьегама коллективашка социалистически аьх тӀа-тӀа шерагӀа ярхаш латт.

Шоай керттера декхар лерхӀ фабрикий, заводий, гӀишлошъеча, транспортни, кхыча организацей, колхозий совхозий коллективашта керда шера шоай торонех бизаргӀа пайда ийбелга, дикагӀйола методаш сихагӀа производствана юкъехухьилга, дикагӀен дукхагӀен пайда лургбоалаш къахьегилга.

1979 шера хӀара предприятена, подрядни организацена, боахама сецал йоккха, цхьабаьнгъда, кхоачашъюргйола задани. ЧӀоагӀа лоархӀаме да хьалхарча деношке а дениз хӀара участке боаггӀача боарамагӀа болх белга, хана хьалха а бувлаш хьинаре къахьегилга, планаши социалистически декхараши кхоачаши тӀехкхоачаши делга.

Республикерча мехкдаьттахоша январь бетта планал совгӀа дайкхад кхо эзар тонн мехкдаьтта ши миллион кубически метр газ. Из дика юкъ д. Белгалдаккха дезаш да, 1978 шера январь беттаца нийсдича мехкдаьтта кӀезиг ца далийтар.

Иштта дика къахьегаш хиларах даьца хоашаш ду дукхача кхыча коллективашта а. Продукци маьхала яккхара январь бетта план дика тӀехкхоачашъяьй Гудермески медицински инструментий завода коллективо — 107 процент, ацетонови заводо — 106 процент, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода коллективо — 103 процент, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода коллективо — 119 процент, дуьха комбинато — 107 процент кхыча коллективашa.

Январь бетта планал совгӀа мехкага дӀаккхайчаь 12 тонн мехкдаьтта аппаратура, 20 тракторни прицеп, 25 эзар сома маьха мебель, 338 тонн мерзача шурий продукци, хавкъе эшаш дола кхы дукха товараш.

Январь бетта итогаш къаьста хьаьжех, керда индаьш юкъе я ца доаладеш арахеца продукци дукхагӀа хилийтара хӀара предприяте кӀезига торонаш ца хилар. 1979 шера январь бетта, дӀадахача шера январь беттаца нийсдича, арахеца продукци дукхагӀа хиннай: Карабулакски химически реактивий заводе — 14 процент, «Электроприбор» заводе — 18 процент. Гудермески медицински инструментий заводе — 15 процент, кога гӀирс беча фабрике — 40 процент, экспериментально-механически заводе — 16 процент, кхыча предприятешка.

Юкъьанца дена иштта къахьегама толамаш даха вӀашгӀехьдаьннад машинаши оборудованеш бизза пайда ийбарах, хӀара производственни участке бе боаггӀача боарамагӀа болх а беш, коллективаша хьинар кхо ца деш къахьегарах. Уж санна дола хьалаш дий-теш кхыча коллективашка? Уж долаш да.

ХӀара предприяте йолаш я машинаши оборудовании, йолаш я бийдал, къахьегама ресурсаш. хӀаьта царех пайда ийбелга тайп-тайпара да. Хьалха латтача коллективана машинашнен оборудованеш бизза нийсаца болх байт, цхьайолча коллективашка уж болх а ца беш, сеца латт.

Къахьегам вӀашгӀехьбаккхара даькъе а дукха кхоачамбоацараш нийсду предприятешка, балха ха зехьа йоаш, уж кхоачамбоацараш дӀададара капитальни вложенеши материальни затраташи эшаш яц. уж кхоачамбоацараш ца нийсдалийтара тӀаӀертта болх бе беза предприятей кулгалхоша, специалисташа, общественни организацеша.

Нагахьа санна январь бетта дукхача коллективашна хьинаре къахьийта дале а, цхьайолча коллективаша лерттӀа болх дӀабола ца беш тоъал ха яьккхар, из ца Ӏаткъаш дисанзар цар итогашта.

Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяьяле а, соахка январь бетта арахийцачул кӀезигагӀа продукци арахийцар радиотехнически заводе — 19 процент, «Чечингсельстрой» треста лаьпбетоне конструкцей заводе — 35 процент, Назрановски трикотажни фабрике — 33 процент, кхыча предприятешка.

Во болх а бир, продукци маьхала яккхара январь бетта план кхоачаш а цаяр «Грознефтеоргснитез», «Чечингушпромстройматериалаш» объединенеей коллективаша. Цар январь бетта планагӀа лаьрхӀачул кӀезигагӀа маьхала яьккхар массехк миллион сома маьха продукци. республика промышленноста бӀарчча хьанийцача из Ӏаткъар цун балха итогашта.

ХӀана чӀоагӀа лоархӀам болаш да хӀара къахьегама коллективе, хӀара производственни участке январь бетта тӀехьабисара бахьанаш боккъонца тахкар, кхы а боккхагӀча лоархӀаме да укх гарггарча хана планаш кхоачашъяре де деза балхаш практически чакхдахар.

Ха йолаш я, тӀадиса декхараш дӀадаха йиш хургья яха уйлаш яраш цӀенхашта къовсам доаттабе беза хӀара къахьегама коллективе. Иштта уйлаш йолаш къахьегачар беча балха принципиальни мах бе беза, шоаш дувлийта гӀалаташ дӀахо ца нийсдалийтара тӀаберзабаь хила беза кадрашка бу болх, чӀоагӀъе еза пачхьалкхен дисциплина.

Зехьа доаддь хӀара сахьат, ди дӀахо додача хана юхаметтаоттаде хала хургда.

Къахьегама коллективаша чӀоагӀа йоахо е езаш гӀулакх да халкъа эша товараш дукхагӀа арахецилга, наха дӀадехарашка хьежжа цар ассортимент шеръелга, уж дикагӀа хулийтилга.

ДӀахо да мегаргдолаш гӀулакх дац цхьабола кулгалхоша рыхкана эша товараш арахецара задатеш кхоачашъяра беш бола болх дош ца хетачох лелабар, продукци маьхала яккхара план кхоачашъярах цар кхоачамбеш хилар, да мегаргдолаш дац оттавьча ассортиментагӀа торговех сетана товараш лоаттадара дола договорни декхараш тохкадела. Цу гӀулакха тӀехьара пачхьалкхен дисциплина нийса лелара де деза балхаш цӀенхаштта чакхдахац.

Цунца дувзадена ала дезаш да, еррига республика хьанийцача, 1978 шера халкъа эша товараш 8 процент дукхагӀа арахийцар 1977 шера арахийцарел. Цхьабакъда, радиотехнически заводе планагӀа лаьрхӀачул 7 процент кӀезигагӀа арахийцад уж товараш, Назрановски трикотажни фабрике — 11 процент, иштта дӀахо ла мегаргдоацаш дола гӀулакхаш да цхьайолча кхыча предприятешка а.

ДӀахо промышленноста болхлоша кхоачашъе езаш хьалхешта латтараш йоккхий планаш доккхий гӀулакхаш да.

Еррига республика хьанийцача шера арахеца продукци планагӀа лаьрхӀачул пхи процент дукхагӀа хилийта лерхӀ, цо дӀадех хӀара коллективагара, хӀара болхлочунгара хьинар кхо ца деш къахьегаш, производственни балха дерригӀ дешаш творчески къестаделга.

ХӀара къахьегама коллективана дӀайоаржийтаре шерра йоархе еза кхе хьалхалаттарийн производства новаторийн дикагӀйола опыт.

Пятилетка дуьлагӀча шера гӀишлонхошта йола планаш я йоккхий я. Республике пайда эца беза капитальни вложенеш 331 миллион совгӀа сома маьха я.

Дикка дукха средствашш материально-технически ресурсаш дӀахийта лаьрхӀад пусковой объекташна болх беш йолча предприятешта реконструкци еча.

Мехкдаьтта, мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста, машинашъеча, халкъа боахама кхыча доакъой керттера фондаш дукхагӀа хургья.

Хьал а да, эксплуатаце дӀадала лаьрхӀад 180 эзар квадратни метр хула наха чубаха цӀеноw. Кхоачашде деза гӀишлон балхаш дукха хиларда дукъадена гӀишлонхоша де дезаш дар да кердача шера юкъьанца дена хьинар айденна къахьегар.

Цхьабакъда, кердача шера хьалхарча бетта итогаш хьахьожачох, дукхача гӀишлошъеча организацешна 1978 шера январь бетта даьрел кӀезигагӀа даьд гӀишлон балхаш.

Еррига Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъяра управленин хьанийцача, цо январь бетта план толамца кхоачашъяьй, соацка цу юкъа даьрел дукхагӀа даьд гӀишлон балхаш. хӀаьта цу управленена чуйоагӀача «Жилгражданстрой» треста коллективо январь бетта план 88 процент мера кхоачашъяьнзар, соацка январь бетта даьрел 13 процент кӀезигагӀа дир гӀишлон балхаш.

ГӀишлон-монтажни балхаш дара январь бетта программа кхоачаш а ца еш, соацка цу юкъа даьрел дукха кӀезигагӀа балхаш даьд Новогрозненски ТЭЦ-а СУ, «Гидромеханизация» треста СУ, «Грознефть» производственни объединене СМУ, «Чечингсельстрой» треста ПМК-101, «Чечингушводстрой» гӀишлошъеча управлене ПМК-2, ПМК-3 коллективаша, кхы дукханнена.

Дукхача гӀишлошъеча организацешна боаггӀача боарамагӀа бац болх, шера нерте хан-ханнахьа эксплуатаце дӀателац гӀишлош.

Подрядни гӀишлошъеча организацей коллективашта де дезар да укх шера январь бетта бахча балха итогий кӀоарга анализаш а ян, белгала а даьха чакхдаха деза гӀишлош хьалъяра гӀулакхашта тоаддергдола балхаш, къаьстта чӀоагӀа тергам тӀабахийта беза къахьегама овсарле лакхъяра, техниках бӀозагӀа пайда эцара, новаторий опыт шерра йоаржаяра.

Хоржамашта накъадолхаш

Дика кийчо яьй

СССР Лаккхехьарча Советe хоржамаш хулача цӀейна дика кийчо еш ба Грозненски кооперативни техникумерча агитпункта агитатораш. Хоржамий № 39 йолча участкерча харжархошта юкъе беш бола болх дика вӀашгӀехьбаьккхаб цар. Вай мехкарча беррнгача харжархоша чӀоагӀа къоабалдаь тӀаийцад Советски Социалистически Республикий Союза беррнгача харжархошка, граждашка Советски Союза Коммунистически парте Централни Комитета Кхайкарал. Цу лоархӀамеча документа тӀа белгал даьха декхараш ларде а лувцаш тӀа-тӀа шоай болх тоабеш ба тха хоржамий участкера агитатораш, яхаш дувц № 39 йолча хоржами участки комиссе секретарь Иванова Лидия Семеновнас.

Агитпункте дӀачуваьлча бӀарг тӀаоттаргболча уллаш да харжархошш, агитаторашш шоашта хьаьгдар, ешаш дар дӀаядеш дола журнал. Белгалдаьккхад Грозненски городской транспорто во болх беш хилар, микрорайонашка кинотеатр, швейни мастерскеш, парикмахерскеш, бытовой гӀулакхаш ду, кхыйола учреждениеш хьалъе езаш хилар, гӀашлой накъашка сийрда хургйолаш электрически фонараш хилийта, дукхагӀа гаьнаш дӀайогӀа еннлга.

СССР Лаккхехьарча Совета хоржамаш хулача дена кийчо еча хана беча балха тӀа нийсденна кхоачамбоацараш дӀаяду журнал е долаш да агитпункте. ХӀанзалца агитаторашa бахча балхах цхьаннха тайпа а замечани яьц харжархошa.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенех, СССР Лаккхехьарча Совета хоржамех долча законах, дунен халкъашта юкъерча хьалех, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева издаьча «ЗӀамига латта», «Юхадийндалар», «Целина» яхача книжках, СССР хоржамаш дунен тӀа аггара демократичнегӀа яхача а кхыча а темах харжархошца беседаш яьй агитаторашa. Агитпункте харжархошца вӀашагӀбетталарал совгӀа, нах бахача цӀагӀа чу а ухаш царца беседаш ю. Масала, харжархой бахача цӀеношка чу а ухаш дукхахамешта КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенеш дӀайоазийтай агитатора Левин Валерий Романовича. Советски хоржамий системах, СССР кердача Конституцех, кхыча темаех харжархошца беседаш яьй агитатора Манько Людмила Степановнас.

Агитпункте дӀачуваьлча харжархой безам тӀаргӀоргболаш дика кийчъяьй укхазара хоржамех йола гойтара агитаци. Агитпункте да керда журналаш, газеташ, хоржамех дола брошюраш, СССР керда Конституци. Харжархошта ловза шахматаш, шашкаш, кхыдола ловзараш да укхаза. Харжархой списокаш массехказзе хьежа кийчъяьй. Укх деношка дӀадахьийта лерхӀ хоржамий участкерча харжархошка кхаж тассара уж хьахьехаш дола билеташ.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТАШ ТӀА: агитаторашца беседа еш ва В. Мартиросов. къоначa харжархочуница хоржамий спискашна хьожаш я хоржамий комиссе секретарь Л. Иванова, шахматехи шашкехи ловзаш берашка хьожаш ва агитпункта заведующе заместитель А. Аноди.

Й. ЦӀИЕВА сурташ.

КЕРДАДАР ЮКЪЕКХАХЬА

Механизаци, электрификаци лаьттана химизаци мелиораци яра аарда тӀа юртбоахама производство сихагӀа дегӀайоаласлга — парте хӀанзарча аграрни политика керттера лостам ба. КПСС ЦК июльски (1978 шера) Пленумо декхар оттадаьд цхьайттлагӀча пятилетке юртбоахама лоархӀамегӀа йоло еррига культураш хьалкхера комплексни механизаце, хьайбай боахама механизаци яра боарам ма-хула лакхбе. Юрта боахама производство лаккъяра хьожае лаьрхӀад дукхагӀа ниэ бола тракторaш, мукъ дӀахьа кхахьара автомашинаш, кхыйола техника.

Партеи правительствам еча йоаклоша гӀулакхаца жоп ду тха совхоза къахьегамхоша. Цар толамца кхоачашъяьй пачхьалкхенга юрта боахама культурай а хьайбай а продукци йохкара соатхиара планаш. Иштта, шура йохкара план — 138,6 процент, дуах — 145 процент, тха — 182,8, комсаш йохкара план 109,5 процент кхоачашийр. Цул совгӀа, планаш дукхагӀа долаш Ӏалашдир тайп-тайпара доакъараш.

Тха совхоз комсаш кхеяра лостам болаш я. Укхаза а дика гӀулакхаш нарагӀдаьннад. Ийх шу хьалха 51,5 гектара тӀа мара яцар комсаш, хӀаьта хӀана — 650 гектар я.

Боккха гӀа баьнхаб юрисаш леладеча керттерча балхашта механизаци яра дахькъе. Комсаш кхее дукхьашха дӀадоладенначa хама 90 процент балхаш кулгаша деш хиннадале, хӀанз 70—80 процент балхашта механизаци яьй. Иштта, къахьна шпалера тонеш, керда яр оттаеш ду деррнгаша хӀана дац ахьна дола балхаш механически ду. Масала, ахьаксаьрг дӀатассара уттаду бӀоагӀий дахьрхӀа йолча агрегатаца уттаду, ахьаксаьрг а механически дӀатосс бӀоагӀех. Цхьан мугӀарах аьхьа чанхьахьлча бен мугӀарах агӀача поэсанта мохкаш тоха агрегаташ а я боахаме.

Комсия мугӀарашта юкъера лаьтта хӀанз лаьрхӀа йолча тракторашца оах, хӀаьта хьалха из болх цӀалашца, кулг-мара бора наха. 40—50 саго беш хинна болх хӀанз хийцца цхьан тракторо бу. Масала, кхаь тракториста: Недовода Михаила, Бондаренко Бориса, Силос Федора хӀанз хийцца Ӏунал ду 100—110 гектара тӀарча комсашта.

СихагӀа бовла гӀерташ хьалха тракториставша шоай тракторашш геттара чехка лехкаш балхаш деш хиннадале, хӀанз эшача боарамга а хьежжа мара лехкац, хьалер ма-хуле тешамегӀех дикагӀен де гӀерт. МоллагӀча специалистачул вогӀа хац хӀанз механизаторашта комсашта Ӏунал деш миштa, маца, малагӀа болх бе беза. Цу гӀулакхо дега товм беш дола толамаш а доахийт. Керда дӀайогӀача комсех 90—95 процент ца йоэш дегӀайоагӀа.

Кизлярцаьна санна, кердача хьисапе соахка гураха еӀар оаха комсаш.

ХӀанз, кхашка бе болх боацача хана, боахама комсаш лелаераш, механизатораш шоай балха говзал лакхъеш, дешаш ба тайп-тайпарча курсашка.

Соахка Кизлярски района дикагӀдолча боахамашна комсаш миштa кхею хьажа баха хилар тха совхоза специалисташ, дикагӀбола болхлой. Цига бӀоргадайнар, Ӏомадаьр боахама комсаш лелаерашта хьехаш ба хӀанз совхоза специалисташ.

Г. МАРКОВ,
Шелковской района «Виноградный» совхоза директор.

ТӀЕХЬА ХӀАНА ЮС ЗАВОД

1974 шера октябрь бетта хьалъяь а яьна болх бе йолаелар Карабулакски рудаех йоацача гӀишлон материалий завод. Цу хана дена хӀара шера план 60—90 процент мара кхоачаш ца еш хьайогӀа цун коллектив.

Цхьабакъда, дӀадахача шера продукци маьхала яккхара пачхьалкхен план 100,7 процент кхоачашъяьяле а, валови продукци арахецара шера план 68,2 процент мара кхоачашъяьнзар цо. ХӀара шера завода болхлоша пачхьалкхен план кхоачаш ца яра керттера бахьанаш да юкъьанца дукха кхоачамбоацараш а долаш завод болх бе йолаялийтар.

Проектана юкъе а нийсденад дукха кхоачамбоацараш, из бакъдир «Гипрониеруд» яхача института коллективо, лийрхӀа хиннaчул цхьан ахазза дукхагӀа хилар чакхйоахача рудаех йоацача материалашцара гӀум, из бахьан долаш аьсосаштен пультопроводаштен тӀалатта низ дикка дукхагӀа хилар.

Дукха балха ха йоальй завода ремонт еш. Чу йоадаа йоаца корпусаш Ӏапа замалахьа болх бера аьтто болаш яц. Бункерашкара гӀомара-жагӀаш смесь, конвейераш тӀа хьатӀайоагӀа материал цхьоалагӀча корпуса пластинчата питатель гӀораеш моттиг нийсду, из бахьан долаш кас-каста оборудовани йох. Дукха балха ха зехьа йоаю резервни оборудовании цунна эша уйлаш ца хилара завод ремонте латташ. Капитальни ремонт еш завод сеца лаьттар дӀадахача шера 4 декабре дена укх шера шоллагӀча январега кхаччалца.

ХӀана капитальни ремонт а яь болх бе йолаенний тха завод. Дукха новкъостал дир тхона цунна ремонт еча, оборудованеца эшаш йола деталенаш запасной оаткалаш Ӏалашъеча город Москверча «Росводпром» объединене коллективо.

ХӀанз балха тӀа хьожаш ца нийслур, боаргӀача боарамагӀа завод болх беш яле а, предприяте кулгалхоша деррига шоай ниэаш оарцагӀдаьхад резервни оборудовании царна эша запасной оаткалаш Ӏалашъяра. Новосибирски проектни института новкъосталца проект а оттаеш пенопластика плитанаца корпусаш йоахъергйола гӀулакх деш да.

ВӀашагӀа а еза болх бе йоланний заводерча оборудованеен узлаштен капитальни ремонт ергйола бригада. керттерча цехашта эша говзанчаш кийчбергбола курсаш вӀашагӀъехкай, болхлой квалификаци лакхъяра занятеш ю. иштта массехк балха говзал кароерзаейтара дола гӀулакх а дика вӀашгӀехьдаьккхад.

ХӀанз хӀара технологически процесса оборудовании тӀачӀоагӀъяьй хӀара болхлочо, корпусаш тӀачӀоагӀъяьй бригадашта. корпусашка боаргӀача боарамагӀа болх байтара, уж ца йохийтара, эшаш йола ремонт яра, оборудованена смазка яра бола бехктоххам царна тӀалатташ ба. Хьалха дӀаяхача хана из тайпа болх вӀалла беш а бацар. Иштта къахьегам вӀашгӀехьбаккхарах зехьа йоаеш йола ха дикка кӀезигъеннай. Цудукъа вӀашгӀехьдоал эрхена продукци дезгара дезга дукхагӀа хилийта.

Тха заводе дукха болхлой ба хьаьвала къа а хьегаш хьоккхаш эша мегаргболаш. Царех ба слесарьш-ремонтникаш Делев Виктор Максимович, Лейман Леонид Андреевич, Колоев Ӏаьлий Исмаьӏал, автотранспортни цеха шофераш Дегтярев Николай Васильевич, Евлоев Махьмада Борис, бульдозера машинист Сергин Виктор Иванович, экскаватора машинист Красников Георгий Васильевич, кхыбараш. ДӀадахача шера «Социалистически якъе котваьннар» яха сийлен цӀи елар слесара-ремонтника Кодзоев Къазбика Закречоа, транспортерщицана Морева Раиса Ивановнана, кхычарна.

Иштта къахьегам вӀашгӀехьа баьккха, ший болх завода коллективо дика къахьегама толамаш доахаш дӀадоладаьд пятилетка дуьлагӀа шу. Валови продукци арахецара январь бетта план 184,8 процент кхоачаш а яь, планагӀа лаьрхӀачул совгӀа оаха арахийцай 22500 совгӀча сома маьха продукци. Товарни продукци кийчъяра задани 107,8 процент кхоачаш а еш. планал совгӀа арахийцай 1760 совгӀа кубически метр товарни продукци. ХӀаьта а товарни продукция маьхала яккхара беттан план 39,7 процент мара кхоачашъяьнц.

Продукци маьхала яккхара план кхоачаш ца яр тха бехкагӀа нийсденнадац. Кхоачамболлаш вагонаш ца хиларах нийсденна гӀулакх да из. Ер шу доладелча дена заводе хьаькхьчар 30 вагон мара яц. планагӀа хьаккхача езаш хиннар 500 вагон йолча. Вагонаш боаггӀача боарамагӀа ца лоатталро дӀахо а вӀашгӀехьдоалийтаргдац продукци маьхала яккхара план кхоачашъе. Керттерча даькъе оаха бийдел лоаттаеча гӀишлон материалийн гӀишлон индустрей Аргунски комбината коллективо аьшкабетона изделеш арахецара план а кхоачаш ца еш йиса тарлу. Тхона хетачох, Грозненски машинашъяьнкъа отделене коллективана боккха бехктохам тӀалатт эшача боарамагӀа тха завода вагонаш лоаттайра даькъе.

ХӀанз завода бола чӀоагӀа тӀехьатетташ дола гӀулакх да гӀишлонхоша хьалъяь ца йоакхаш йита стена, цо юхатетт приемни бункера чура бийдал хьоазаш йолча технологически автотранспорта маневрировани елга, вешта аьлча технологически автотранспорт цхьан оагӀорахьара мара бункера дӀатӀаяха йиш йолаш яц.

Цаьа санна массехказза де дезача цу гӀишлон балхех лаьца хоам баьб Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъеча управлене кулгалхошкара уж гӀишлон балхаш сихагӀа чакхдахар дехаш, цхьабакъда, цох хулаш хӀама дац.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дале а, укх кердача шера, пятилетка дуьлагӀча шера дика къахьега доладеннад тхо, дог тийша да тхо тӀадиса декхараш толамца дӀадаха тхоай ниэ кхоачаргхиларах.

В. ДОЛАКОВ,
рудаех йоацача гӀишлон материалий Карабулакски завода керттера инженер.

ХIара балха денна — дикала Знак

ПАЙДАНГА ДОЛХА НАЬКЪАШ

Вай мехкара экономика дегIаяхар дIадоладеннад массе а оагIорахьяра юкъарча производствана интенсификаци а еш, дIахо из дегIайоалаяра кертера гIулакх а хиина дIаэттад цун эффективность лакхъелга. Юкъарча производства эффективность лакхъе вIаштIехьдаргда Iилман-технически прогресс елга сихдаре чотахи деррига кхоачамех бивалгIа пайда эцараи.

Производства эффективность лакхъяр, деррига кхоачамех кхетамца пайда эцар, Iилман-технически прогресс елга сихдар — партийни, пачхьалкхен еррагача коллектива, хIара цун доакъошхочун гIулакх хилар чIоаргга кхета а деш, КПСС XXV съездо шийн болх дIаболабалехьа тха завода коллективо инициатива дIа а йоалаь, шерра социалистически ядь йоаржийр лакха эффективности дикали йола предприяти яха сийлен цIи янкхара.

ИттлагIча пятилетие хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара керттера шоай болх тIаберзабир заводa нулталхошта, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. Цар оарцагIъяхар цехий, участкий коллективаш тIанийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара, болхлой творчески къахьегам дегIабоалабара, производства керда кхоачамаш тахкара, Iилманен техникаен кераг]дийнарашa сихагIа производствана юкъехахьара.

Производства эффективность лакхъяра тIаберзабийбар пропагандистий, агитаторий, партийни экономически дешара кадрий, исполозовнии радиогазетен болх.

Производства эффективность лакхъяра, Iилманех техникаен кераг]дийнараши сихагIа балха юкъехахьара, творчески къахьегаш бараш дукхагIа хилийтара лоаттабеча къовсаме дукхагIа къахьегамхой юкъехара ханханкахьа хьажараши конкурсаши чакхъала йоллийр. Дукхьал дIадахача шера хилар Iилман-техкамий балхаш чакхдахарех керда техника юкъейоалларех планаш кхоачашъярах дола хьажар, бийдалах, материалех, доагораэнергетически ресурсех пайда ийбара эффективность лакхъяра, продукца дикала управлении яра комплекси система кийч а яь производствана юкъейоаллелга дикагIа вIаштIехьдаккхара дола хьажар. Энергоресурсий кхомбара кетаиь дикагIйола предложени кийчъяра, гойтара агитаци кийчъяра даьнъе дикагIйола творчески коллектива, рационализаторски болхи технически информаци юмаяра бoахи дикагIа вIаштIехьбаккхара, завода дикагIйола рационализатор яха сийлен цIи яккхара конкурсаш хилар. Цу хьажарашa конкурсаша доккха новкъостал дир производства эффективности балха дикали лакхъяра.

Дукха болх бир оаха тха яр санна йолча предприятей опыт, патентни литература Iомадеш, мехка Iилмaна карагIдаьнараш, технически литература Iомадеш. Хадданза букъам лоаттабу Iилмантохкамен проектнии институташца. 1978 шера технически информацеран институтий рекомендацеех хьаьгIца йола 72 мероприяти производствана юкъейоалайир.

Институташца цхьана ду кхача балхаш ду производства процессаш органоахаши цар эффективность лакхъеши. Масала, полиэтилен яраецаш барaпа «Пластполимер» ОНПО Грозненски филиалаца цхьана балдаш ду лакхагIа физико-механически свойстваш йола керда полимерни материалаш хьаяра.

Кийч а яь карасраьялий аптистатистически полиэтилен хьадара йола процесс, цох хьае йиш я доагора йола автомобилий бакаш. Дукхьал цхьаш бакага дIадоадаш дар 1,6 килограмм полиэтилен мара дац, хIаьта цунга дIадодаш хиина метала 12 килограмм да.

Альфа-бутиленаца йола этилена сополимер хьаяра йола процесс кийч а яь карараьний, цох пайда эца йиш и металлургически промышленносте легированни болата метта агломерационни оборудоване футеровка хьаеш; сополимерах хьаль футеровка ткеэза дукхагIа а яь. Цхьан футеровкага дIадода мукх па дуача листах дола 200 килограмм болат, хIаьта цунга дIайолха сополимераш 50 килограмм мара яц.

Хадданза лакхбеш латт производства культура боарам, предприяте керда техникаца Iалашъеш, халача балхаштен процессаштен механизаци автоматизаци еш, кердагIа толашагIа йола процессаш, тIахьожама приобраш юкъехухьаш, аналитически тIахьожама автоматизаци еш, къахьегама хьалаши промышленни эстетикен тоеш. Дукхьал дIадахача шера 110 контрольно-измерительни приборашта метта кердагIен толашагIен краш оттайир. ДIахо а балхаш деш да хроматографи юкъехухьаш, дукхьал соехка дIаоттаьий 23 хроматограф, царех бархI потоке а оттаеш. Еррига а хIанз заводе болх беш я 160 хроматограф, царех 60 потокерча продукцеба анализ еш я, хадданза тIахьожам а лоаттабеш.

Балхашта механизаци яра 1978 шера хоадамболлаш дола балхаш даьд. Кийч а яь производствана юкъейихьай шийлакашта упаковка яра йолча приспособлений комплект, иштта кхыдола балхаш а даьд цу даькъе.

ХIара химика болх беш йола зола шерагIа хилийтара тIехьа а балхаш деш да, цхьан профессегIа болх беш нах ба цхьан хавка, къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхара бизза пайда эц балха денах, тоабаьб болхлой квалификаци лакхъяра болх а. ДIадахача шера квалификаци лакхийр инженерно-технически 111 болхлочо, керда хитваьа 104 болхлю. Къахьегама дикагIйолча метода шийтта яккъе 260 болхло кийчваьа.

Шерра лыржай «ХIара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагIа йола социалистически ядь. Из инициатива дIайолаьача тха завода коллективо хIара дийнахьа итогаш а ю ерригача звеньевша, бIарччача коллективо даьхача къахьегама толамий, пайседенна кхоачамбоацараш сихха дIадоах, цо дика лакхдаьд болхлой къахьегама а творчески а хьинар.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегача химикаша тIагIертта къовсам лоаттабу яраеца продукци дикагIа хилийтара, беш бола болх тIа-тIа тоабера. Цу даькъе луш йола оценка яхь балийн системагIа луш я: тIехдика, юкъера, во.

Сменай, участкой, бригадай кулгалхоша анализаш ю шоай коллективаша дийнахьа буси, сменагIа баьча балха, хIарене лу юкъе лаьца дахьа меллад хьож. Журнала тIа дIаладу пийседенна кхоачамбоацараш, къахьегама е производственни дисциплина телхаяь болхлой, коллектива лаьрхIачох цар баьча балха оценка лу. ХIара дийнахьа ю итогаш тержа а еш, бутт чакхбаьлча коллективаца баьча балха итогаш ю.

ДIадахача 1978 шера СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводе ерригa арахецача продукцех 77 процент яр пачхьалкхен дикала Знак йолаш хилар. Из енан йолаш укхаза арахецаш яйс тайпара продукци я. Воа мел йоаш продукци цхьоалагIча категорех арахецаш я.

Къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхара, арахецача продукце дикал лакхъяра доккха новкъостал ду заводa балха юкъейоаллаеш латтача продукце дикала управлении яра йолча комплекси системо. Стандартизаце ларда тIа юкъейоалаеш я из.

Хан-ханнахьа продукце дикала деноош хул, баьча балха оценка яlара ларде луш цкъа дIаелча юкa ца ерзаеш дIаяхьийта продукция. Шера лаьрхIаш перспективни йола организационно-технически мероприятеш белгалйоах.

Производства эффективность лакхъяра даькъе доккха дакъа лоац завода рационализаторашен изобретателашен. Сеахка цар производствана юкъейихьача 700 рационализаторски предложенен тиъаь изобретенен шера предприятиена беш боло пайда 1,2 миллион сом да. Заводе хадданза болх беш ва 872 рационализатор, царех дукхахбараш заслуженни рационализатораш ба.

РСФСР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи еннай Н. Д. Шевлякова, А. П. Литвина. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи еннай Р. М. Тихомирова, А. В. Кудрявцева, А. А. Слипченкова, болхлошта В. Ф. Дементьева, Н. Г. Сафонова, А. Н. Костюченкова, кхычарна.

Уж а кхыдола а балхаш дарех 1975 шера арахецаш хиначул ялх процент дукхагIа арахец хIанз заводо химически продукци. Товарни продукци арахецара пятилетна хьалхарча ихаь шера план канал хьалха, сеахка 7 декабре кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул соагIа арахийцар ялх миллион соагIча сома маьха продукци.

Технологически процессашта интенсификаци яра чотах завод керда техника ца Iалашъярах арахеца продукци дIахо а дукхагIа а хулийташ цун эффективность лакхъяра йола технологически мероприятеш белгалъякъай.

Пятилетка хьалхарча кхаь шера даьхача къахьегама толамаша коллектива бIуболайт пятилетка дигьлагIча шерах бIарччача пятилетки планаши тIанйица социалистически декхараши толамца кхоачашдергхилар.

Г. ЕРМАКОВА,
СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода технически отдела начальника заместитель.

ХЬОКХАМАШ ЛОХДАЦ

Толамца чакхдаьккхар ухх пятилетка кхоалагIа шу тха совхоза хьайбаш лелaдераша. Планал соагIа 191 килограмм а йолаш, хIара Iаттагара 2491 килограмм шура яьккхар цар. Из я лурчох яьккха хиначул 171 килограмм дукхагIа.

Цу хьокхамга кхача доккха новкъостал дир боахама тха цхьоалагIча ферма коллективо. Совхозе йолча кхаь ферманна юкъе лыржача ялье хадданза хьалха йолаш хьойоагIа из тIехьарча коархI — бархI шера. ХIаьта совхозе дукхагIа шура лаккхар дуьне района фермашта юкъе лыржа хиначa ялье а хьалха хилар. Фермe хIара Iаттагара лаьккхар 2592 килограмм шура — планал 292 килограмм и 1977 шера лаьккхачул 220 килограмм дукхагIа.

Из толам баккхарах, 1978 шера хьайбай продукци дукхагIа лаьккхарал кийчъяраш тIехьа лелаьча социалистически ялье котьалынаре а лаьрхIа, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байрекх а луш, республикански газеташ тIа хьадийлача Сийлен улга тIа лаьккхар ухх деношна тха ферма коллектива.

Къахьегама оаcарле ицы лох ца еш къахьег пятилетка диьлагIча шера а. Иштта хIара Iаттагара январь бетта цхьан дийнахьа юкъера лаьрхIача лаьккха шура, совхкa йоаккхаш хиначул 600 грамм дукхагIа я.

Мишта вIаштIехьдоал тха иштта хьокхамаш доахам болх бе?

Эггара хьалха белгалдаккха доагIа, коллективе бартцхьоагIо хилар. ХIара доаркос, бежа Iуно, Iаьсий леладече шоаш хьадечох дог лазаш къахьег, хадданза хьайбай продукци дукхагIа лаккха, цунга дIадолар лохде йиш хулийта тореш лех. уж балха юкъедоаладера терамс тIабоххийт.

Масала, кIанз Iей хьайбаш кхабара оттальча рационага хьежа, хIара Iатта йиь килограмм лоцайна йол, 30 килограмм силос, лыжкача шурий хIара килограмма цхьаьна килограмма кхоачийташ концентрированни доакъар, патока, ма-молла муж лу.

Доакъар кхом беш дехи, из хьайбаш Iаьгара дахара кхоачам хилaл Iалашдаь дале а. Иштта, доахам кхабера хIара дийнахьа дIахеца доакъар дIаладеш журнал леладу. Эза а шо, доакъар дIайакачул тIехьагIа журнала тIа йулладу хIара бежа Iуно. Хьайбаш доакъар доаланна хьалхашка дулаш бежа Iуншта новкъостал ду доаркаша, из хьайбашта рацеонага хьежжа дIа кхоачий а хьожаш.

Яаяза йиса йол, силос дIакхоссац фермe. Хьайбаш помещенешкара арадаьлачул тIехьагIа диса доакъар ягулду, цул тIехьагIа данйта хьанкъоaсте а дий, цунах патока а техе юха а хьайбашта хьажаршка дул.

Ферма балха график мел дика кхоачашъю хьож хальъа тIахьожама группа. Цунна юкъебоагIа доаркаш Устарханова Люся, Лорсанова Бекисат, бежа Iуй Лорсанов Салауди, Долаев Докка, кхыбараш. Шоай балха декхараш кхоачаш ца деш, къахьегама дисциплина телхаеш бола нах «КIарцхал» яхача газета тIа футтарбу цу группо, хIаьта дикагIболча болхлой сийна, цар къахьегама толамех а дувцаш, «Молния» яха листокаш арахец. Белгалдаккха доагIа «КIарцхал» яха газет арахеца соахка апрель бетта дена тха ферме балхьан ца хинийта. Цу хоаш гIалат ниjсдалийтача из енхагIа дIаданикха йиш хулийта каькъаш хьех халкъа тIахьожамхоша, цхьабакъда, ха а хоаш гIалат нийсдалийтача цIенлашта беха бу.

Устарханова Люсих къаьстта дувцаргда аз. Соахка доаркашта юкъе лыржача ялье тха боахаме меттел, районе а хьалха хилар из. ХIара Iаттагара цо яьккхаб 3840 килограмм шура. Белгалдаккха доагIа Люсийл соагIа хIара Iаттагара 3000 килограмм дукхагIа шура яккха кхы а кхаь доаркана карагIдаьния хилар. Уж ба: Лорсанова Бекисат, Бахаева Асмарит, Ибрагимова Ватимат.

Херка професси чIоагIа езаенай Люсийна. Цудухьа болх сихагIа, дикагIа бе, шура дукхагIа яккха йиш хулийта торонаш лехаш хул из массе хана.

Шийца цхьана болх беча сага дикача хьехамца, эше гIулакхаца новкъостал де кийча я из. ХIаьта безам болчоа, эшачоа балхах лаьца дувца дукха пайдане хIамаш а да-их цуn. Къаьстта доккха новкъостал ду цо леладе дахна нийсденна шинараш хьайцача къонача доаркашта.

Кхычарна йовлаш йоаца хIаьта хIанзалца юецанза йоаца цхьанкха къайле яц цун. Керттера дар фуд — доахания Iунал деш, уж деттаж ху балдаш шийн хаянахьен зоотехнически бокъонаша дIадеххача тайпара кхоачашдеши хилар.

ЙоагIа йоакхо ю ферма къахьегамхоша пачхьалкхенга йоакха шура лакхача сортах, хьана хилийтара. Масала, дIайха хий доацаш бежа бетта цхьаккха доарка йодац. Из шу цара шамараш дила. Яьккха шура фляга чу йоттаж дика цIенъеш лутт.

КIира цкъа шоаш тIа а хьожаш бежа беттайт хIара доаркага халкъа тIахьожама группана юкъебоагIачар. Нормал 3,6 проценталa лохагIа йолаш шура луш йола доахан кхабаш, шурий тьоадал лакхнъятайола доакъар дукхагIа тергдолаш лаьрхIа рацион оттаю.

Цена хилара а хьоанлга а лаьлача пачхьалкхенга йоакха шура лакхача боарамга дIакховчаю цу гIулакхаша.

Дика вIаштIехьдаьхад ферме къахьегача наьха балха хьолаш а. Помещенеш шоай хапшаьхен дикен тоаль хьаларах йIайха я доахан латтача. Соахка шу чайхдала шн кIира дисача хана механически хьасале детта доладир деррига доахан. Хадданза болх беш я ерригача помещенешкара кхо, ягахаш-арайоаха транспортераш, хьайбашта автоматически хий меладу автоматаш я. и. кх. дI.

Социалистически ялье итог хIара дийнахьа ю. Хьокхамаш цIеча утолоке доахлача улга тIа аладу. Бетта лыча итогех хьалхара кхо моттиг лыкхача доаркашта, бежа Iушта, Iаьсий леладерашта кхчан соагIаташ лу.

Пачхьалкхенга шура йоахара пятилетка план дигьшера кхоачашъе доа деннад тха коллективо. ХIаьта хIанзалца санна дIахо а къахьегe, лаьрхIар кхоачашдергхилар шеко яц.

Д. ИСРАПИЛОВ,
Наурски района «Терский» совхоза цхьоалагIча ферма заведующи.

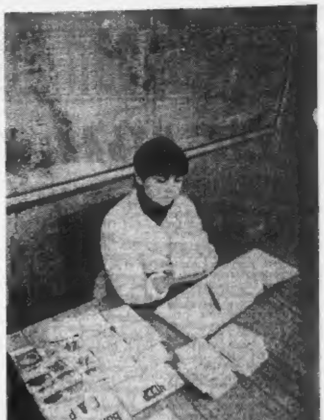

ЛЕНИНГРАД. Н. И. Вавилова цIерагIча Еррагсоюзни растениеводства Iилма-тохкама институте (ВИР) 250 эзар соагIа тайпара фунаш долаш шийн тайпара коллекци я.

Юрта боахама йолча СЭВ массаарча комиссе белгалъяь ВИР дунен баьцовгIай ресурсаш тулъяра, деаяра, Iомаяра проблемай координатор санна. Советски Iилмахошен социалистически мехкашкарча цар коллегашен Iомаю экспедицешка гулъяь фуний образецаш, дикагIъяраш хьакъестаю, хIаьта цар ларда тIа хьалу юртбоахама дукхача культурай продуктивностIа дола сорташ. Институто фу а дIалоаш йола материал а хува СЭВ мехкашкарча Iилма-тохкама учрежденешца, цхьана тохкамаш экспериментиш ю.

Iилмахоша шоаш болх беча лелаю социалистически мехкашна хьаль шие санна кхы йоаца оборудовани.

СУРТА ТIА: интродукци отдела лаборантка Ю. Ю. Смурихина социалистически мехкашкара хьанкхьача фу аргIанара парти къастаеш йоах.

О. ПОРОХОВНИКОВА
ТАСС фотохроника.

МЕХАНИЗАТОРАШ КИЙЧБУ

Дукха ха йоацаш вIамагIа волча воше, соахка итт класс лыккхача Макшарипа: «Кастта со тракторист макургвий», — аьна хоам бир сога. Цунах аз тамаш а яьзар. ХIана аьлча, из а цул вIамагIа вола Борис а дас трактор тоеш хилча массе хана цуна гонахьа хьувзар, цхьанцца новкъостал де гIертий. Техникаца безам болагуш волча дас дувцар къоргашка тракторе оатхалех, цар беча балхах, яхача машта тоаe еа, и. кх. дI. Цхьайолча хана трактор а лоаллийтар, ше юххе Iо а хай.

— МаIача нахал соагIа кхалнах а ба тхоца курсашка дешаш. ХIаьта цхьобараш маIача нахал дикагIа техникех кхеташ а ба, — дувц сога Макшарипа дIахо.

Курсаш вIашагIъяхкача района культура ЦIагIа йода со. Укхаза механизаторий говзал Iомаеш 48 саг ва. Уж курсаш вIашагIъехкай «Малгобекский» совхоза кулгалхоша дагадохарах. Курсашка деша багIараша юкъе дукхагIбараш бархI классаш яьха ба.

Занятеш йолалланза яр. Деша баьхка нагий нахи маьхкарийи культура ЦIения юхье латтар занятеш дIайолаяларга хьежаш, цхьацца къамаьлаш деш. ТIайода со курсашка деша багIача маьхкарашта. Уж ба: Атаева Лайла, ИдигоагIар Хеди Зинаи, Чертоева Катя, МамергоагIар Марем Рован, Валаева Марем, Солтукиева Наташа. Фу бахьан долаш баьнаб уж укхаза деша? ЦIагIа даьшши новнощен дагабаьнначул тIехьагIа уж дукхьала хиннабий-хьогI

— Мичара, бацар. Са да ше тракторист ва. Цо дагадохийтар тхона-м механизаторий професси Iомае, — йоах шийнек йишийнен хьалхара Мамергова Розас.

Тхона хьатIаьера механизаторий курсашта кулгалдеш вола «Малгобекский» совхоза механик Атаев Дута Iалаваи.

— Тернаш тIабахийта, бокхача безамца Iомаю техника деша багIараша, — дувц цо. — Царех дукхагIбараш механизаторий дезаланкара ба. Къаьстта дика деш Коттоев Расамбека, Цечоев Абубакара, Эзгинова Арсана, Солтукиева Наташас, Чертоева Катяс. Чинхоева Зоэс.

Кастта кхашка арабовла безарrба цар. ХIаьта цар толамаш хIанз Iомдаьчох тайша хургда. Курсашка дешаш болчар из гIулакх дика кхетаделга гуш да.

З. СОЛТУКИЕВА,
Малгобекски горисполкома культура отдела лекторе заведующи.

ДОАГГIАЧА ДЕ ДЕЗА НОВКЪОСТАЛ

Дикача къахьегама толамаша чакхдаьккхар дIадахаа 1976 шу «Грозэнерго» Малхбоалехьарча электрически сетий коллективо. Дерригача технико-экономически хьокхамий шера плани тIанийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тIехкхоачашь деш, вай республикерча хьалхалаттача предприятешта юкъелхар из. Иштта къахьега вIаштIехьдаьнна цун социалистически ялье хьалхалеттарашеи шоай балха тIа йоккха опыт ярашеи хьинар кхо ца деш къахьегарах. Уж къахьегама толамаш кхы а дикагIа хила йиш яр, нагахьа санна хIара болхлочо, производственни участка коллективо шийн планаши тIанийца социалистически декхарaши толамца кхоачашдоре.

Тха предприяте кIезига бац къахьегама ветераныш, ялье хьалхалаттараш, социалистически ялье котбалнараш. Хьинаре къа а хьегаш, цар башха-дика толамаш дихарах царех дукхачарна еннай орденаши медалаши. Иштта болчар де а доагIаш сий ду предприяте коллективо. ТIехьабусарашка новкъостале кулг кхувдадераш уж ба.

Вай республикерча цхьайолча предприятешка кIанз а тIехьа йоагIача бесса йоахко яц тIехьабусараща беча балха, из болх тоабера бокхха лоархIам болаш да хьехамташе даш дола балхаш. Масала, тха предприяте верригаш а 15 хьехамча мара вац. Предприяти йоакхалте хьежача уж геттара кIезига ба. Тха предприяте а коархI служба, пхиъ районни электрически сеть, кIезигагIа баре а цу цIераш лыхача хIара организаце виъ-пхиъ кадрoши опытни болхло во. Наурски электрически сете къахьегаш ба тIехдика говзанчаш, коммунистически къахьегама ударникаш, «социалистически ялье котбалнараш». Мастер Степанов Геннадий Григорьевич керте латта трансформаторашта ремонт еш, коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеш йола бригада укхаза меттел. Вай мехка а дикагIа лоархIачарех я. Дукхача хана дена башха-дика толамаш доахаш хиларах цунна еннай «СССР энергетикаи электрификацен Министерства дикагIйола бригада» яха сийлен цIи. ХIара шера «Главюжэнерго» энергосистеме электромонтерашта юкъе лыржача социалистически ялье итогаш йича Наурски районерча электромонтераш Ильин Бориси, Цымлянский Николайи даим хьалхара моттигаш а ляхе, призаш а яхьаш цIабоагIа. Даим хьинаре къа а хьегаш, балха тIа дика толамаш дахарал соьгIа, массаза шоай новкъосташта эшаш дола гIо деш, ца хоаш дар дIахьехаш хул уж. Шоаш лелаеча коммунистически къахьегама ударник яхача цIера сий даим лакха а лоаттадеш, шоай опыт дог раьза долаш дIалу цар къонахчарна.

Профессионально-технически училища яйсте а яьхна дукхьаьнна электропередачей линешта ремонт еча бригаде болха вера Козырев Василий. Хьалхарча юхьиге шийн болхо тIа дукха дар из ца кхетаж дола хIамаш. Цудухьа ше ца кхетадеш дар хьаккхашта дIахоаттар по новкъосташка. Цу хана дикагIвола хьехамча а новкъост а хиина дIаэттар цунна тиъа шу соагIча хоаа энергетике къахьегаш вола мастер Усачев Афанасий Павлович. Цо дог раьза долаш дIадора шийн опыт, коммунистически хьисане къахьега Iомавир къона болхло. Дукха ха яц Козырев Васидий къахьега волавенна. Шийн хьехамча санна хьинаре къахьегаш башха-дика толамаш доахаш хиларца новзаргиоацаш хувцавенная из. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай цунна. Шийн учениа чIоагIа раьза ва хьехамча Афанасий Павлович а.

ЙоккхагIа опыт йолча болхлоша шоаш санна къахьега къонабараш Iомабелга норма а хиина дIаотташ латт. Коллективи тIехьабусараш боацаш хулийтьта атта доацей хален декхар да. Цхьайолча производственни участкашка дика социалистически яхь вIаштIехьа а яьккха тоабаьбац шоай болх. Цхьаболча болхлоша кхоачашдаьдац шоаш тIанийца социалистически декхараш. Ялье хьалхалаттараш боацаш яц тIехьаюсаш йола участкаш а, уж декхарийла ба шоаш санна шоай новкъосташа къахьегардолаш царна эшаш дола гIо-новкъостал де.

Опытна болхлочо керда къахьега волавеннача саге цкъа новкъостал дича чакхдоалаш дац гIулакх. ТIехьабусаш вар хьалхалаттарашта тIехьанхевара е болх ца хоаш вар балхах дIакхетавара кхоачамхилац цунах. Хадданза опытни болхлоша хьехамчаша къонабарий йоакхо еш хилаpо, царна эшаш дола гIо-новкъостал деш хилаpо балха тIа тIехьабусараш хьалхалатарашта юкъе а бохийт, балхах ца кхетараш болх бе Iома а бу.

ТIехьабусарашта эшаш дола гIо-новкъостал деш дукха къахьег шу служба воккхагIволча инженера Котов Георгий Тимофеевича, электромонтера Максимов Борис Ивановича. Дукха говзанчаш хьакхебаьб цар эшаш дола гIо-новкъостал а деш. Царех ва юкъьанца релейщик а хиина хIанз служба инженер волаш вола Мищенко Николай.

Кхетамца вIаштIехьъяьккхай шу служба социалистически ялье а. Хан-ханнахьа итогаш а еш, ялье хьалхалаттарашта стимулировани яро вIаштIехьдоалийт служба коллективо беш бола болх тIа-тIа тоабе. Цудухьа хадданза пачхьалкхен плани тIанийца декхараши толамца кхоачаши тIехкхоачаши деш хьайоагIа служба коллектив.

А. РОМАНОВ,
«Грозэнерго» Малхбоалехьарча электрически сетий инженер.

БЕЛОРУССКИ ССР. 1979 шера хьалхарча диконш деиз хьинар айдаь къахьега йолаенна «Горизонт» яхача минскн объединение коллектив. Москвичий гIулакх хьал а лаьца предприяте къахьегамхоша тIанийцай встречни план. Производства турча торонех дикагIа пайда а эцаш къахьегама эффективности дикали лакхъ а еш 1979 шера задание соагIа 4 миллион сома продукци арахеца лаьрхIад цо, цу даькъе 5 эзар телевизори 4,5 эзар радиоприемники.

СУРТА ТIА: «Океан-209» яха приемникаш хьою цех.

В. ВИТЧЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

Планаши даьраши

АПШЕРОНА БЕШАМАШ

Азербайджана столица Баку тIауллача Апшеронски ахгIайрен майда ерригa а 1800 гаргга квадратни километр я. Цхьабакъда, цига юкъа юртбоахама культурай тайпашка диллача хьалхарча моттигех цаI лоац цо мехка. Укхаза кхеду ллит, комсаш, инжир, миндаль, оливкаш, гранаташ, фисташ, харбизаш. ТIеххьара, Апшероне хьалъй СССР а цаI мара йоаца маьхага диллача доаоца а къорсалуш бола шафран кхебу совхоз.

Апшерона шоаллагIа башхало — Iалама естественни ландшафта къел. Инкала кIарцхал, полынь, дирa буц, кхьйола екъача моттиге хула баьцоагIаш мара хIама дац шера ялх бетта бIайхача маьхха кIаз удлача а, бIарччача шера хIана хьекхац аьна, цахадиаш мух хьекхача а ахъиссале лархIа йиш йолча ахгIайрен тIа. Алкха бIаьстиш гурахьен, лоацача хана догIаш дийлачул тIехьагIа, сийна бай боал лаьтта, амма геттара сиха юха а шийн массазара бIарг хьоьстаж доаца сурт отт цига.

— Амма юртбоахама культурай тайпаш дукха хилари ахъиссале яла доши цхьана тарлуш шн понятии мича лоархI, тIаккха мишта да из? — хетт аз Апшеронски субтропически совхоза директорга Орудж Гатамовга.

— ХIана, уж вIаши тоаю кхоалагIча поняте — хий, — жоп лу цо. — Юртахка балхача нага гIувнаш а йоахаш тIоадал Iалашъеш хиннача моттигашка, лаьтто шийн беркат кадмаьрша хьахецар, укхаза-м дукха юртбоахама культураш адама дага ца йоагIача хана дена ма кхеьлйий. Вешта хий укхаза диллае а кIезига хилар-м шё ма дий.

…20-гIа шераш чакхдоалаш Азербайджанера Советски Iаьдал республика юрта боахам оелантара хувца доладелча, эргаловаш эттара хьалха Апшероне йолаелар. АхгIайрен лаьтта тIоадалах Iобаце деаар, цо массанахьа а ахархоша шоай вIашмигача участкаш тIара чукхухьар санна бола хьувкъам дургболаш. Перспективе Апшерон декхарийла яр Баку, сиха дегIайоагIаш хиина мехкдаьтта промышленность, цунна тIаьхеташ латта республике баха нах царна эшача юртбоахама продуктанна Iалашъе.

Хьалхашка уттаь проблема хоадамболлаш а чIоагIа чоаллаве а яр, — дIахо дувц Орудж Гатамова. — Апшеронски кхашка хий диллара пайда эпа лаьрхIа хиина эггара гаргагIа дода хий Самур ши бIаь километр гаьна дар. Цу тIа а аьхки Самур геттара тIайх лора. Канал даьккха ца Iеш, Апшероне йоакха хий лоаттаду моттиг хьае езар. Таханарча, бIаьш километраш дIахьа каналаш декхачеи Iалаьмате йоккхий хий лоаттаю моттигаш хьаль еченхахарче бустамашка диллача, ал йийца сооружениеш хьалъяр башха чоалхоне хIама а хетац. Цхьабакъда, цу хана Азербайджане хьалъеш латтар бIаьш заводаш, фабрикаш, мехкдаьтта промыслаш. ДегIаухаш лаьттача республика индустрена тоьацар средстваш, техника, оборудованиш, хIаьта Самур — Апшерон яха гидросистема хьалъелга юкъагIдаха дезаш хулар, цул сихагIа дола гIулакхаш юкъе а лелхаш.

Амма из дац, — йоах совхоза директора, — Апшерона лаьтта леладераш самурсои хий ахгIайрен тIа хьатIакхачарга хьежаш кулгаш вIашта я декха баьгIаб ягилга. Проблемаш дукха яр. Масала, тIо бола, дIадийнар дика хулаш дозза лаьтта кийчде дезар хий хьатIаэцира. Алкха тха совхозе а оалангара хувцамаш деш тоадир бIаьш гектараш доле лаьтта: гIомара гувнаш гуча а доахаш дIаккхухьар, цар метта кхычахьара хьа а кхухьаш лаьтта дехнар. ТIеххьара а хьакхаьчар Апшероне дукха сатийса Самура хий, лаьттане ма эша тIоадал а луш.

Самур-Апшеронски канал соагIа Апшерона тIа хьайир йоакха хий лоаттаду моттиг, яьхай дукха эIамигa сангараш арыкаш. Лоацца аьлча, хий кхаьчар ахгIайрен ерригача мазIигашка. Мехкдаьтта вышкай «аьшка хьунаь» улгув хьаплар дийхка рошаш, е моттиг тайра лакха мила, къоалка, кхьыметтеа хига лыхача дика а. Вену чу баьцара хIамаш тIайола майдаш бIаьшере йолаелнача хана городо дIалоацаш хиннача ерригача территорел массехказа соагIа я хIанз. Апшеронски лаьтта хьаькьяр масличаш, шефран кхебу массехк специализированни совхоз, дукхaла соаьынний комсаш, инжир, пасташ, харбазаш тIайола майда.

Амма кхы проблемех яц ядихга дац из. Вакиндашта соми баьцадаараши лоаттадеш йолча Апшероно хIана а бокъонца Iалашьяц города. Вахьан цаI: ахгIайре — дунен тIа эггара къаьнагIа йола мехкдаьтта доаха район. Цудухьа цхьадола лаьттий мехкдаьтта эроан ях, тIоанашта юкъерча хиша бIехдаь, колацй вулканашкара хьалъаруха хIамаш тIайолаш да укхаза. Цу тайпара дола лаьтташ цIендара, царна рекультиваци яра проблема башха дукха ха йоацаш а тIехьа къоастве йишйоацаш лелташ яр. Амма тахан гIулакх зелуш хувцадала доладеннад. Шер-шера дIател Апшероша лаьтта леладерашка иттаж а бIаьш а рекультивировать лаьтташ.

Лоацца аьлча, ахгIайрен бахархой дукхача нойхалоа сатийса Апшерона бешамаш хIанз долаш дола хIама а хиина дIаэттад.

Валерий ГРИГОРЬЕВ,
АПН корреспондент.

ДОЛЗОП ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ХАЛКЪА НИЗАШ КОТДАЬННАД.

ТӀеххьарча массехк бетта шерра цӀъамал-демократически болам баьржа хиннача Iиране хӀана дуккха дукхагӀа бола нах тӀехьа болча оппозицеи хьалха хиннача халкъа духьаларча режимах юхейисача правительствоаи низаш вӀашдухьал эттадар, шо-шоаш котдоалар дегдоахаш. Оппозице лидеро Хомейне ханна йолча правительствоана керте шаха духьалара вовзаш вола деятель Базарган отгавьчул тӀехьагӀа Иране боккьоаца лаьрхӀача шин Iаьдал дар.

ЭтӀаздихача халкъа Iотпъам лоа ца луш мехкара хала везача нахьчата шахо шийна енна боккьокаш хӀана а карара йоалийта лерхӀаш яцар Бахтияра правительство. Бахтияра ше йоахар отставке вала лерхӀаш а вац же «оппозице яхар дал юха тӀехьашка а варгвиц».

Бакъда, мукӀарло далла ца а доалаш кхы меттел «Нью-Йорк таймс» яхача американски газето яздора «Базарганa правительство хьалловцаш дуккха хьайкача наха Бахтияра правительство дӀалаккхар кхерам ба» яхаш. ТӀеххьарча хана Иранера кхаьчача хоамаша къахчех практически оппозице бийза тӀахьожам лоаттабеш яр Исфахани Ширазни яхараш сайна йола йоккхий городаш, хӀаьта кхутта итташ зӀамагӀа йола городашни нах бала моттигаш. Хомейне помощникаша къахчох цул викалаша тӀахьожам лоаттабеш яр кхмича мехкашцарча гӀулакхий, экономико, финансий, унахцӀено лорарга министерстваш. ПАРС яхача ирански информационни агентства бохлоша дӀанхайкадаьдар Хомейни шоаш хьаллоацаш хилар.

Хомейни Базарганек цӀерагӀа хинна йолча правительствоана шоаш мутӀахьа хилара хьакъехьа заявленеш ухийтар ирански эскара эпсарашен салташеи. Цу тайпара телеграммаш ухар кхутта паччахьалкхен учреждене гӀулакхоцшара, болхлошкара, ахархошкара, интеллигенцеи духовенствеи викалашкара. 8 феврале ерригача Иране гӀолла чакхьаьлар революционни хувцамаш хьаллоацаш хинна дуккхата хьахьа демонстрацеш. Алхха цхьан Тегеране а Бахтияра правительство отставке яхийтар, монархи дӀалаккхар, республика дӀакхайкхар дӀадехаш улицашка оривеьнна хиннав кхо миллион гаргга саг.

Вашингтоне гучахьа хӀана яц эккха, чӀоагӀа юецар духьал военни переворот яра планашкара дена ЦРУ къайлагӀа барт вӀашагӀболларга кхачадаца йола «ирански кризис къоастамра» тайп-тайпара варианташ. Салтий вӀалла тешаме боацилга кхета а деш «чилийски тактика» юкъейоалагов пхакаш кийчъеш я США, яхаш яздора «Экспресс» яхача итальянски еженедельнико. Цун чулоацам сенах латт аьлча, цо латт Хомейне правительствоана Iаьдал дӀабедахара духьала шоаш йоацаш санна а моттийташ къайлагӀа долла хӀама кийчъ а даь тӀехьагӀа реакционни тӀема низаш ца йоахае лерхӀаш хиларах.

Цу тайпарча хьалашко, къамал - демократически болама лидераша хаддалза дӀакхайкадора цӀаккха ца хиннача тайпара чӀоагӀа къовкача режима духьала мел долла низаш цхьоагӀа йолашн кхотаденнен хила деза яхаш. Иштта дар Иранера хьал кхо ди хьалха. Бакъда, тахан ка хувцаденнад — халкъа низаш котдаьннад. Бахтияр отставке ваьнна варгвоацача кхаьчав, мехкара Iаьдал Базарган керте латтача ханна йолча правительствоана кара дахад.

КЕРТТЕРЧА ЛОСТАМАГӀА

Вай хана аттара хьалхагӀа кхоачашде дезарех декхар да тӀом хьара бола кхерам дӀабаккхар, массане а деррига а герз дӀадаккхар. Из чакхдаккхо гӀерташ я хӀанз ер йола дуккха тайп-тайпара форумаш. Женеве шераль состав а болаш шийлла болх юхадӀаболабаьб герз дӀадаккхара Комитето. Вене дӀадоладаьд Центральни Европе герзашцара низаши герзи кӀеаигдара хьакъехьара аргӀанара къамаьлаш. 2 феврале дена 5 феврале кхаччалца Берлине хилар Машара Деррингдунен Совета сесси.

СССР, Болгаре, Венгре, ГДР, Монголе, Польше, Чехословаке делегацеша Женева гера дӀаданиххара Комитете дувцийта отгадайтал ядерни герза деррига тайпаш хьаделга соцадайтаре, цул запасаш, уж цӀенъаь дӀаяхарга кхоачаеш, тӀехь-тӀехьагӀа кӀеаигъдара переговораш яра хьакъехьара документ. Социалистически мехкиша предложени оттаный йоагӀаш йола переговораш карарча 1979 шера йолаергйолаш хилларча сессе кийчо яра консультацеш дӀайолае, аьнна.

Советски Союзо кхыча социалистически мехкашен цӀаькхе а кхутто деррнгача дунента дӀахьенхар эттаро чӀоагӀагӀа лерратӀа а хьинаре а юкъера гӀулахк чакхдаккха гӀертараш шоаш хилар. Аьлча кхоачам ба, тӀеххьарча шерашка алхха цхьан Советски Союзо ше а кхохкам нӀаьдбара тӀаерзаь 70 соагӀа предложени отгаь хилар.

«Советски тӀема кхерама» хьакъехьа доацар дувцаш доладаь хабараш хьал а луш цаш НАТО лагере тӀема ассигнованеш совйоахаш, сихха герз Iовдеш ба. ТӀема кхерама кхуврчаш мизхьара а доахаш кхоххам кӀаьдбара духьала бараш тӀерт дуне «шийлача тӀема» хаппика кхоачаде.

Империалистни реакционни низаш чӀоагӀа юхадетт машаран кхерамолен хьашт долаш мел бараша. Низ болаш ераш яр цар оав гера Iовделга соцалайтара тӀехьара болем боаржебара тӀадьа хаш Машара Деррингдунен Совета берлински воазване тӀа. Деррнга чулоацаш йолта хоацам боллаш долча гӀулакхий цу программица цхьана машара оагӀув хьаллоацаш бараша берригаш раьза а болаш тӀанйщар ядерни пхе державага — США, СССР, Великобританега, Францега, Китайга — дола тӀема кхоачнмашта юкъера ялерии герза деррига тайпаш дӀадахара йола переговораш сихха дӀайолаьяра тӀахьехаш дола Кхвйкарал. «Иза гӀулакх чакхдаккха чӀоагӀа лаьрхӀа да тхо», — йоах Кхайкарал тӀа.

БОАРАМ БОАЦАШ ЭХЬДАННА

Дунен общественноста дуккхача гӀозараше чӀоагӀа лоралуш тӀанйцар Дэн Сяопина ВӀашагӀкхийттача Штаташка яьча визита итогаш. Цу деша хьакъехьа США Компарте яьча заявлене тӀа белгалдаь ма-хиллара, нагахьа санна Китайнен США-нен юкъе чӀоагӀлуш латта гӀулакхаш кхераме хиларах шеко йолаш моллагӀа саг хинна вале Дэн Сяопина яьча визито из шеко дӀаьккхай. Боарам боацаш эхьдейна, наьха мехка венача хьаьшах кӀеззиг-дукха а хила деза эздел доацаш, американски кулгалхошта лекцеш ешаш хиннав Дэн Сяопин малагӀа арахьара политика цар лелае еза царна хьехаш, кхохкам кӀаьдбелга эшаш дац, стратегически герза доазув оттадара хьахехьа кийчдеш долла договор дош доацар да, аьхад цо. США кхы а чӀоагӀагӀа духьал латта еза Афрнкерча, Иранерча, кхыча районашкарча къамин-кортмукъалеи болама, аьхад.

США Дэн Сяопина дӀакхайкаь тӀоараш я деттаеш американски дерригача керама, ультра, реакционераша хьаллоацаш хинна программа-максимум. Пекин а Вашингтон а антисоветски лардя тӀа вӀаши гарга гӀорта лоаши цхьадола практически гӀулакхаш чакхдахарга кхаьчаи але а кхоачаш ца хулаш йисай. Кулгаш ядаьа Китайн США-и «дуккхача аспекташта юкъара хьаштаж долаш уйлаш цхьана хийслуши я» аьнна, яздаь йолча цхьана лаьча американо-китайски коммюникена.

ДӀа-юха къамаьлаш даьчул тӀехьагӀа Iилман техникан дакъе, кхыча доакъошка цхьана гӀуланхаш леладара хьакъехьа барт а баь договор даро паччахьалкхенашта юкъера бувзамаш дегӀадоладара лард йолл. США экономически низ болаш хилари Китай экономически эсала хилари терхал а деш дуниха ча обозревателаша яхачох американо-китайски цхьана гӀуланхаш леладара Вашингтоне чӀоагӀдаьр эттара хьалха американски монополей вовкъостальца шийн тӀема машина модернизаци е лерхӀача Пекина чӀоагӀагӀа хьашт долаш я. Вокх оагӀорахьара лаьрхӀача США буржуазни келайоазово чӀоагга раьза а долаш безгалдоах, Пекино американски монополешта цхьанкха духьале хургйоацаш китайски рынке аха никъ хьабиллаб, яхаш.

Бакъда, визито хьахьеккхар Вашингтона «китайски картӀ» дилла ловзада ца ветилга а Пекина хӀаьта а американски дар ловзаде ца метилга а. «Картера цхьанкха хӀама ца оалаш йитар Дэна хьакхайкаяь концепцеш, — белгалдоахар «Вашингтон пост», — китайски лидера дувцача деррнганешта ше башха раьза воацилга наха кхетадала дӀахойташ ше хинна вале в», яхаш.

Американски общественностах аьлча, геьнара дар динагӀа гуш а гӀулакхех динатӀа кхеташ а болча цун викалаша правительствагара дӀадехар да Пекина антисоветски уйлашцара хьоашал хаьдда дӀадаккхар. Иштта царна хеташ хилар хьа а хьокхаш «Нью-Йорк дейли ньюс» яхача газето яздора: «Дэн Сяопина кӀордадалца чӀоагӀа даьча антисоветски къамаьлаша а США-и Китайн антисоветски блоке вӀашагӀехета яхаш кхайкаш даьча тӀахьехамаша а ВӀашагӀкхийттача Штаташа малагӀа арахьара политика лелае еза, яхаш даьча хьехамаша а санна, нахага тамаш йитар мара кхы хӀама дергдац» яхаш.

США-ра Китай цӀаводаш из чуэттача Япона чӀоагӀа шийла тӀанйцав из. Япона МИД-а официальни викалаша баьча хоамах эттара чӀоагӀагӀа уж кхералуш хӀама хилар Советски Союза духьал США, Япона, Малхбузен Европа, Китая цхьана гӀулакхаш леладелга чӀоагӀде деза аьнна баь тӀахьехам.

Г. ШИШКИН,
(ТАСС).

1979-шу—ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БЕРА ШУ

МОСКВА. ХӀара сайрийна «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» яхача аргӀанарча телепередачага хьажа чӀоагӀа безам болаш хул деррига зӀамига бераш. ХӀара дена москосовски ханах 20 сахьата 15 минути аьлча экрана тӀа хьахьокха болабу царна дукха беза турпалаш — жӀали Филя, пхьагилг Степашка, хурси Хрюша, кхыбараш, хьахьокх мультфильмаш, фаьлгаш...

15 шу гаргга ха я «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» яха Центральни телевидене бераша йолча программай керттерча редакце кийчъяь передача хьахьокхаш йола. 4—6 шу даьначи бераша лаьрхӀа еш я из. Передача кийчъеча новикъостал ду боваш болча Центральни телевидене дикторанша В. Леонтьевас, С. Жилцовас, В. Ухова, А. Вовка, Т. Грушина-Судеш, кхычар.

СУРТА ТӀА: Центральни телевидене дикторе Вовк Ангелина «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» яхача передаче дакъа лоацаш йола ялх шу да.

Н. МАЛЫШЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

КУЛЬТУРЕИ ВАХАРИ

ШИЙНА ЧУХЬ ТЕАТРАШ ХЬАХУЛА ИНСТИТУТ

Москвана юккъе. Собиновски переулке. я шийн бӀоалагӀа дешара шу хьадийлла мехка эттара къаьнагӀа йола театральни вуз — А. В. Луначарске цӀерагӀа театральни искусствай Паччахьалкхен институт (ГИТИС).

Къьстта лоаркӀам болаш я из вуз советски хана мара кийчъе йиш йоацаш хинна къамий театральни кадраш кийчъяра гӀулакха. Укхаза деша баьгӀараша а баргӀарошта а юкъе го йиш я мехка ерригача республикай автономни областий викалаш. Цо кийчбьича дуккхача наьха искусство шерра йовзаш я довзол дезбъ. ХӀанзалца йолча хана ГИТИС-а арахийцай 52 къаман студи.

— Уж студеш, — йоах института профессора Всеволод Остальске, — цӀеога лоархӀам болаш хиннаш дуккха къамаш дахача вай мехка культурни революци чакхйоаннача. Дукхьал укхаза кийчбаьб дукхагӀа йолча къамий регионий сценически коллективай нӀийлеш эсгара хьалха хьа яь, актераш режиссераш...

Массала, Казахстане Молдавен, Якутски, Къилбаседа - ХӀирий, Марийски автономни республикай къамий театрий труппаш хьахиннай тха вуза студеех.

КӀеззига ха мара яц Киргизе ОШ яхача города геттара къона драматически коллектив Москве гастролеш еш хинна. Из театр хьахиннадар 1972 шера ГИТИС-а киргизски студи яьнкхарех. Студе дешаргдола нах хьанйбьча хание а терквлдир тӀехьагӀа цу студентех кердача театра труппа хургхилар. Дешара процессе кийчйир, боккъонца лаьрхӀача, репертуар а кӀийле хилар студентий дипломни спектаклех.

ХӀанз йиь къаман студи я институте: туркмений, гӀалмакхой, казахий, киргизий. ХӀаьта туркмений студи йоакхарашка хӀапазе а хьежаш ба республике. Чарджоу яхача городе театр хьаде дезаш ба уж.

Цхьан дешаца аьлча, къамий студеш тахан а балхаш деш я укхаза (хӀара союзни республике цу тайпара йоли шоай лакхера дешара заведенеш йоллашехьа).

Малаш ба къамий студешка дешаш бараш? Юкъера школаши профессионально-технически училищаши яьхараш, болхлойи колхозхойи хинна нах...

Масала, киргизски студе I-ча курса студент Канибек Iимаралиев. На укхаза деша валеьха профессионально-технически училища йисте а яьккха колхозе механизатор хиннав, колхоза культура цӀагӀарча художественни самодеятельносте дакъа а лоацаш. Булат Юсупов, казахски студо II курса студент, Талды-Курганси областерча совхозера вейав, школе дешаш волча хана дена театр дагадоаллаш хиннав. Цунца цхьан курсе дешаш вола Тасболат Омаров а хиннав школе деша ваьгӀача хана а тӀехьа театрца безам болаш, школа кружкана пьеса яьйай...

ГИТИС-а къамий студешка дешаргдараш хьанйбар — лоархӀаме а бехктокхаме а хӀама. ЦӀенхаштара декхар ма-латтий педагога хьалхашка — боккъонца йола талант гучаяккхар, актерски индивидуальность теркалъяр. Деша дӀаяцаш йола экзаменаш хилалехьа дуккха хьалха республикански культура министерстваша, йоагӀаш йолча областийи районийи управленеша прессеи радиои гӀолла объявленеш лу студе хургйолча наборах. ГИТИС цу моттигашка дӀаухийтача комиссеша цигга консультацеш ю, кхаь турах латта конкурсни экзаменаш чакхйоах. Актера говзаллах йолча конкурсах чакхваьлича Москве Iохкаьчача общеобразовательни предметашта лу экзаменаш.

Къамий студешка дешара ха — 5 шу. Цу хана студенташа чакхйоакх общеобразовательни предметий гуманитарни курсий программа боарамера йиза курс, хӀаьта, цул соагӀа, Iомаду дуккха лаьрххӀа дола предметаш — актера говзал вокал, сценически болам, искусствай истори, кхыдараш. Къамий студешка кхы а эрсий къаман меттаги а хьех.

— Къамий студешка студенташта мишта хьех аьлча, — йоах профессора В. Остальске, — кӀезига моттигаш хилац индивидуальни занятеш йолаш (хӀаьта уж геттара дукха хул), цхьан студента хьехаш массехк преподаватель хулаш: говзал, музыка, цул соагӀа переводчик а... ХӀаьта тха вузера преподавателаш лакха квалификаци йолаш ма бий: 18 кафедре болх беш 25 профессор, 11 Iилмай доктор, 52 доцент, 19 Iилмай кандидат.

Ольга ПОЛОЗКОВА.
(АПН).

Къонабарий хьехамча

Мулеванов Петр Трофимовича деррига вахар Советски Эскарца дувзаденна да. Дукха ха я тӀема училище чакх а яьнна цох кадрови эпсар хинна. Халхин-Голе, Хасан яхача Iама йисте моастагӀчох латташ хиннав Петр Трофимович. Взвода, цул тӀехьагӀа рота командир волаш майра тӀом баьб фашистий гӀаьрахошта духьала. ТӀом йистебаьлча а эскаре гӀулакх деш хиннав. 1961 шера ше запасе ваххалца къонахчарна бӀухой говзал хьехаш хиннав из.

Бакъда, запасе вале а, из хӀама доацаш висавац. Цу шерре а воспитатель а волаш балха вода из къорача бераша йолча республикански школе. Эскаре волча хана салташта хьехаш хиннав, хӀанз — бераша.

ЧӀоагӀа лоархӀаме да школа йистелькхта аравоала къона саг вахар довзаш, балха тӀера хилар. Петр Трофимовичи из кхета а деш бераша дукха болх беш ва. Цо Iомаду бераш фоттанца, дагарца, херхаца болх бе. Столярни мастерске цар хьаю шваброш, аэропланий а автомашиний а моделаш. Дукха ха йоацаш Петр Трофимовича кулгалдеш йолча 8-ча классерча дешархоша фанерах хьаьйа комсомола ялх орден, «Иттлаго пятилетка ударни гӀишлош» яха рельефни карта. Хоза я «Эрсий йоазонхой» яха стенд. Иштта бераш Iомаду школе шоашта бараьхаш тега, дитта.

Атта дац бераца болх бе. Цар массаза а кхетаме латта къона низ цхьа лостам а болаш пийсагӀа хургйолча оагӀорахьа дӀабахийта беза. Кхетама болх кӀезига-дукха а лаьгӀбелча бер харцахьа дода.

Петр Трофимовича классни кулгалхочунца цхьана дукха теркам тӀадоаттабу бераша беча кхетама балха. ВЛКСМ 60 шу дузаш школера динагӀа бола дешархой хьанйцар комсомоле. ХӀанз царца дукха болх бу школе. Комсомола Уставах лаьца беседаш ю. Комсомола боккъонашни декхараши дувц.

Дукха йоккха вахара опыт йолча Петр Трофимовича ловзайн-тайпара кхетама болх дӀабахьа методаш. Харцахьа вала гӀертачарца къаьсттаьна болх бу. Масала, «хала» кӀаьни лоархӀаш вар Нагаев Асланбек. КӀаьнна ца вацар, хӀаьта нана дийнахьа балха хулар. Асланбек школера чувеча ше цхьаь хусар. КӀаьнк харцахьа воалаш латтар. Воспитатела къамаьл дар дешархочунца. Хайра цун безам сенца ба, цун дукха деза гӀулакх малагӀа да. Иштта воспитатела хайра кӀаьнка говзаме литература дезийта, цо футболах, шахматех лаьца сиькъаташка дувцар долга. КӀаьнк сенца безам болаш ва хайначул тӀехьагӀа аттагӀа дар воспитатела цунца кхетаме болх лелабе. ХӀанз Петр Трофимовича болх беш йола бераьгӀагӀа класс дисциплина а дешара а динагӀчарех цаӀ я.

Мулеванова бу, кхетама болх белгал а боаккхаш дуккхаза барнал яьхад цунна. Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце 61 шу дузаш цунна Нохч - ГӀалгӀай АССР просвещене министерствеи профсоюза обкомеи Сийлен грамота еннай.

Петр Трофимовича пенсе ваха ха хьатӀанхаьчай. Бакъда, из унахцӀена волаш, кӀаьд ца луш болх беш ва. Дукха къахьет цо кхуваш йоагӀа тӀехье коммунистически кхетам лаькха болаш, боккъонца пайдаш болаш хьалкхевоа.

М. ГАДАЕВ,
хьехархо.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Агитпоезд юрта

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара кийчо ечча хана культурно-массови а агитационни а болх чӀоагӀбара Нохч-ГӀалгӀай облсовпрофо, телевиденеи, радиовещании комитетош вӀашагӀъеллай 40 сагах латташ йола агитпоезд. Цунна юкъебоагӀа лектор, агитатор, политинформаторш, библиотекай балхахой, Грознера творчески коллективаш.

...Цеча байракхашца, лозунгашеи плакатешеи егаь йола агитпоезд хьаьхкоач город Назране. Парте райкома хьаьшашта боаййтар хоржамашта хетаба районе беш бола агитационно-массови болх, дийцар социалистически ях мишта дел. Цул тӀехьагӀа хьаьний хилар агитпункта болх бошхаш, из дӀадо тоабара дийча баьгахьа йола хӀамаш бедгалдеш.

Эттара хьалха агитпоезда доакъошхой ТӀой-Юрта бахар. «Октябра 40 шу» яхача совхоза Цеча уголоке из йиза нах гулбеннабар. Совхоза болхлоша, специалисташа теркам тӀабахийта ладийгӀар Грознески мехкаьтта института доцента П. Юсупова йийшача «СССР керда Конституци яхаш, болх беш, гӀулакх деш я» яхача лекцега. Иштта уж хьежар самукъаделача концертага.

Цу тайпара вӀашагӀкхетараш чакхдаьхар агитпоезда «Экажевский», «Назрановский» совхозашка, П. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» заводе. Ше районе даьккхача шин дийнахьа республикански агитпоезда агитационно-массови мероприятеш чакхьаьхар ялх коллективе. Кхо эзар гаргга волча саго дика тӀанйцар шоашта яь беседаш, йийша лекцеш, Грознерча предприятешкарча художественни самодеятельноста доакъошхоша, телевиденеи радиовещании комитета вокально-инструментальни ансамбла коллективо уттадаь концерташ.

Р. РУСЛАНОВ.

«АВТОМОБИЛИСТА» ЛОВЗАРАШ

Эстоне столице — Таллине дӀахьош я «А» класса хьалхарча группа командай мехка волейболах хьахлле янкхара яхий шоллагӀа ах даьхьа хьалхара тур. Цига дакъа доацаш я Грознера «Автомобилист» а.

Таллине тӀах аьнна ловза болабелар Грознера волейболисташ. Хьалхарча дийнахьа царна кхо парти мара эшаш зар Ереванера «Армсельхозтехника» яха команда эшаяра — 3:0. Цхьабакъда, цул тӀехьагӀа «Автомобилиста» духьала эттар дуккха а низ болашагӀа йола Свердловскера «Уралэнергомаш» яха команда яр. Шевченко чакхьаьнкхача туре а царна юкъе хиннача ловзаро тешна команда нхелагӀча парте мара къоастаяннар. Счет 3:2 а йоалаш котъяьлар Свердловски команда.

Иштта иза къовсам латташ хилар царна юкъера тӀеххьара ловзар а. Хьалха сашна пхелагӀча парте совле шоашкахьа ерзае хаергӀаьхьача свердловчанаша юха а счет 3:2 йоалаш эшайир вай команда.

ХӀаьта кхоалагӀен дильагӀен вӀашагӀкхетараш юха а толамца чакхдаьхьар «Автомобилисто».

С. ПАРЧИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — ӀуйранагӀа гимнастика.
9.15 — «Орлеан» яхача телестуде концертни зал.
10.00 — «Альбома листа» яха телевизионни художественни фильм (ЧССР). Чекхдаьлча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Телевизионни документальни фильмай программа.
15.30 — Н. Дарвин ваь 170 шу дузарга. «Эволюци шел».
16.35 — «Эрсий мотт».
16.55 — СССР халкъий шелеши...
17.00 — «ТӀехьабусараш йолаш йола йиз кхагга фуд». Ростовски машиномъеча завода зуловозаний бригадира А. П. Исаева къамаьл.
17.40 — Яьсача атагамаш йола СССР чемпионат. Мошкера передача.
18.30 — «Сапъерамие меттан».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Туркмени». Телевизионни документальни фильм.
19.30 — «СССР Лакхехьарча Совете хоржамашта наьха доклад».
20.25 — Дж. Россини. — «Севильски цирюльник». Фильм-опера. «Отгаяно-Падия» производство (Итале).
21.00 — «Ха».
21.45 — Хоккейх йола Европейски чемпионий кубок. «Польди» (Кладно) — «Спартак» (Москва). ЧССР-ра передача. Перерывага — «Тахан дунен тӀа» ехо рафорыйкон вьюркех.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Шахматни школа». «Разрядников класс».
9.00 — 9.00 — География. 6 класс.
9.30 — А. Серафимович. «Железни поток».
10.10 — Французий мотт. 10-гӀа передача.
10.40 — 11.00 — Астрономи. 10 класс.
11.10 — 18.15 — «Иштта тхоьх дето хьайхар...».
12.10 — Студенташта - заочникашта. Лаккхера математика. 3 курс.
13.25 — Вай заманча буржуазни философи критика.
14.15 — Вуз деша болларашта. Математика.
14.45 — Экран —кора. Хрущеевски алеогализм хилча сег хуваттар.
15.45 — Сийбирски нефонт. Iилман-популярни фильм.
16.00 — Дунен кино истори. Чарли Чаплин. 3-гӀа передача.
17.00 — Передачий программа.
17.05 — «Нах де Iовгало». 3-гӀа урок.
18.05 — «Советски йӀуно». Киножурнал.
18.15 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀоалат». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала).
18.35 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (гӀалгӀай меттала).
18.50 — «Сийдоача традицей герда». Документальни фильм.
19.10 — КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш — вахаре: «Дукха толамаш дӀачӀоагӀдеш» (гӀалгӀай меттала).
19.30 — «Кердача дунен сег». Кинопрограмма.
19.45 — СССР Лакхехьарча Совета хоржамашта викалдолаш. «Агитпункта хьераш» (нохчий меттала).

20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Шун дехарах дола выпевгӀахетараш». Политически обозревателя В. П. Бекетова Старий Оскола гӀишлоехьорий хетгаредшта новаш ду.
21.00 — «Хазхараш ду СССР халкъа артистие М. Кургамиевс». Фильм-концерт.
21.40 — «МугӀарерча Делови ахаш». Телевизионни художественни фильм.

14 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — ӀуйранагӀа гимнастика.
9.50 — «Захдарочет». Бераш лаьрхӀа радиопостанах.
10.15 — «Хьайбай дунен тӀа».
10.30 — Кердадараш.
14.00 — Социалистически мехкий телевизионни документальни фильмий программа.
15.30 — «Спортивни класс».
16.15 — Музейшкен выставкаш гӀолла.
17.00 — «Зуммершах, шоаш дола меттаг хьайбаяйта».
17.40 — «Къонабарий апресани».
18.30 — Берий стихаш.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Iилмии вахар.
19.20 — «Йоккха эхарчьа решенеш».
19.50 — «Майор Вихрь» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — «Ха».
21.45 — Дунен халкъашта шераьра олимпийски «Спартакиада». 3-гӀа выпуск. Будапештера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Шахмат. Дальй — школе».
8.40 — 9.40 — Истори. 5-гӀа класс. «Къаьнарча Греца театр».
9.10 — ПТУ дешархошта. «Эрсий мотт».
10.10 — 17.00 — Немцой мотт. 10-гӀа передача.
10.40 — 11.00 — Музыкой дунен тӀа. 1-гӀа класс.
11.00 — М. Шолохов. «Тийна Дон».
12.10 — Студенташта-заочникашта. Инженерни графика. 1-гӀа курс.
13.25 — Политически экономи.
14.15 — Вузашка деша воллаьрашта. Эрсий мотт.
14.40 — «Вай география. 1967 шу».
15.50 — «Леонов Петра шиганос». Документальни фильм.
16.00 — Хьехархочо — музыка урок. 3-гӀа передача.
17.30 — Передачий программа.
17.35 — «Фолмина хьунане Iанйшк». Iилман-популярни фильм.
17.45 — Мультфильм.
18.00 — «Телевизионни агитпункт».
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀоалат». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала).
18.30 — Ноябрьски (1978 шера) Пленума решенеш — вахаре! «Шура дукхагӀа шеклара».
19.00 — «Къулбехьен ЖӀарг волача («Казачок») седкъашта кхаъ». Iилман - популярни фильм.
19.10 — Цо. «Литературни вовшагӀхетарашм».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Венгерски коммунистов дола дувцараш.
20.45 — Московски паччахьалкхен филармоне Академически симфонически оркестра концерт.
21.40 — «ГӀаттар тӀеххьадоалах». Художественни фильм.

13 ФЕВРАЛЬ

6.40 — «Юртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.22 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Музыка (гӀалгӀай меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.35 — Ашараш (гӀалгӀай меттала).
8.45 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
9.15 — «Тхога яздув» (нохчий меттала).
9.50 — «Къона замманх» шо радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
10.00 — Москва.
16.00 — Программа, хаоттам.
16.01 — СССР Лакхехьарча Совета выборашта хувшадаллаш Парте дешо дог урвуттаду (гӀалгӀай меттала).
16.15 — «Хамаьрца дог доаламн». «Нефтехимавтоматика» яйча заводера передача (нохчий меттала).

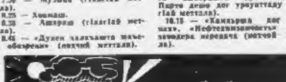

Тахан республике гӀоллен Грознен моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен, фегара температура республике —1+4, Грозне +1+3 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш моркхаш а йолаш йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, къулбехьенмалхбузехьара секунде 5—10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 0—5 шелал йолаш, дийнахьа 2—7 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

60 СОВГӀАЧА МЕХКА

ГДР юртбоахама машиностроене производстве боарам 1980 шерацa ийсбича биэзна алсамбаьннаб. Цунца цхьана дийка лакхбеннаб технически боарами техника дикалл. Иштта дика я вӀа чуэца комбайнаш, коартолаши свеклаши чуийю машинаш, тракторош, хьайраша фабрикашта, шурий заводашта, бойнешта, концентрированни доакъар кийчдеча эша комплектни оборудовани, агрокомплексашта эша оборудовани. Царех дукхагӀъяраш дерригача дунен тӀа йовзаш а лоархӀаш а я. Масала, кӀа чуэцача комбайно Е-516 тайп - тайпарча дунен выставкашка ялх доьшо медаль яьккхай.

«ГДР-е яьй» яха марка тӀалатта юрта боахамаи кхачан промышленностеи эша машинаш дӀауходйт 60 совгӀача мехка. Керттера заказчикаш ба — Советски Союзе СЭВ кхыбола членаши. ГДР вежарашка йолча паччахьалкхенашца торговли лелаю дукха шерашка лаьрхӀа долча договорий ларда тӀа. Цу договораша чулоац дӀа-юха айхха Iилма-технически гӀулакхаш леладелга, производствана специализации кооперировани елга.

ХӀАРА ДЕЗАЛА — КЪАЬСТТА КВАРТИРА.

Халкъа Болгаре къахьегамхой вахара боарам тоабара йолча программана юкъе лоархӀаме моттиг дӀалоацаш я наха чуӀе фусамаш хьаяра гӀулакх. Городашкеи болхлой поселкашкеи, цул соагӀа юрта бахача ахархой — кооператорий низацея 1976 — 1980 шерашка укхаза хьальергья 480 эзар квартира. Нах чуӀе фусамаш хьалъе хьалха дӀахача пятилетке денна чул кхо миллиард лева дукхагӀа деннад. Оттаьь планаш я дӀахо долхача шерашта лаьрхӀа: 1985 шера хӀара дезал къаьстта шоай фусам йолаш хила беза, хӀаьта кхы а пхи шу даьлча хӀара дезалхочоа — къаьстта цӀа. Из гӀулакх иштта вӀаштӀехьдаккхара хьалъе еза 1,5 миллиона дӀахоачаш квартираш.

ПРЕДПРИЯТЕШТА НАЦИОНАЛИЗАЦИ ЕШ ЛАТТ.

1978 шера цхьа эзар гаргтача шийн доалахьа йолча фирмашта национализаци яьй Вьетнама къулбехьа. Национализаци яьча фирмай ларда тӀа хьаьй 650 паччахьалкхен предприяти, цигача болх бу 10 эзар саго. Мехка къулбехьерча ерригача промышленносто арахецачунца шийсйича цар арахеца продукци 70 процента мах ха я.

ХӀана паччахьалкхено тӀахьожам лоаттабу яду кахат хьадеча, фармацевтически, ухьамкий промышленноста, 80 процент полиграфически промышленноста, кхыча халкъа боахама доакъошта.

(АПН).

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культурин отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; кехаший отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства 3-42-28; отдела писем—3-74-68; бухгалтерии—2-54-30; корректорской—2-89-88.

Газет арадуьл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05048. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1056.